

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 8.

Lördagen den 27 februari.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt behandling statsutskottets utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet, dervid i ordningen först förekom

Punkten 22.

Kongl. Maj:ts hade föreslagit Riksdagen att, *för uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp*, för år 1898 anvisa på extra stat ett anslag af 10,000 kronor, men hemställde utskottet: »att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen, för uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp, på extra stat för år 1898 anvisar ett anslag af 8,000 kronor».

Angående anslag till mejeriinstitutet vid Alnarp.

Häremot hade reservationer afgifvits

dels af herrar Chr. Lundeberg, friherre F. W. von Otter, H. P. P. Tamm, A. G. L. Billing, N. Fosser, I. Wijk, K. Bohnstedt, I. Kerfstedt, grefve Ph. Klingspor, friherre J. T. Gripenstedt, C. U. S. Lybeck och Th. Nyström, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, måtte för uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp, på extra stat för år 1898 anvisa ett anslag af 10,000 kronor;

och dels af herrar H. Andersson i Nöbbelöf och P. Ersson i Vestlandaholm, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Kongl. Maj:ts framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen, för uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp, på extra stat för år 1898 anvisade ett anslag af 8,500 kronor, deraf 500 kronor till förhöjning i det till laboratorie- och försökskostnader utgående belopp.

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 8.

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Krusenstjerna: Statsutskottet har afstyrkt Kongl. Maj:ts framställning om att anslaget till mejeriundervisningen måtte höjas med 2,000 kronor och således återföras till det belopp, som var upptaget i den ursprungliga staten för mejeriinstitutet och den då uppgjorda undervisningsplanen.

Statsutskottet anser, att hufvudläraren borde kunna verkställa det arbete, för hvars fyllande detta ökade anslag hufvudsakligen är afsedt. Statsutskottet anför såsom skäl derför det ringa lärjungantalet, hvilket under läsåret 1894—1895 endast uppgick till sju.

Ja, deremot tillåter jag mig erinra, att om det än var så 1894—1895, så var under året 1895—1896 antalet elfva och under året 1896—1897 också elfva, samt att hela lärjungantalet vid mejeriinstitutet icke är beräknadt till mera än tio jemte två frielever, summa tolf. För öfrigt torde det väl blifva temligen lika mycket arbete för läraren, om lärjungarne äro sju eller flera, då han i alla fall skall äfven för ett färre antal hålla samma föreläsningar och anställa samma öfningar.

Ett annat skäl, som statsutskottet hemtat för sitt afstyrkande, är det, att der finnas tio lärare. Huru utskottet kommit till denna siffra, vet jag icke riktigt; jag har icke af statskalendern kunnat finna något sådant antal, och i alla händelser fins det endast fyra lärare på mejeriinstitutets stat. De öfriga lärarne hafva nog också undervisning vid mejeriinstitutet, men de aflönas af landbruksinstitutet; de hafva således ökad undervisningsskyldighet utan motsvarande tillökning i aflöningen.

Hvad jag nu påpekat är emellertid blomständigheter. Hufvudsaken är, att detta anslag är af synnerlig vikt såsom ett led i sträfvanena för vår mejerihandterings utveckling.

Jag behöfver naturligtvis icke för kammaren framhålla, af hvilken oerhörd vikt mejerihandteringen är för Sverige, och huru vi böra kämpa af alla krafter för att hålla oss uppe i konkurrensen med utlandet. Nå, mina herrar, ett vilkor för att bestå i denna konkurrens, det är att den vara, som vi exportera, med hvilken vi uppträda på världsmarknaden, är af första klass, och för att varan skall blifva af första klass, fordras åter, att mejeriundervisningen står högt och befrämjas.

I detta syfte hafva statsmagtarna anordnat ett högre mejeriinstitut vid Alnarp, och uti den plan, som derför uppgjordes, ingick, att undervisning och försök, framför allt bakteriologiska undersökningar, hvilka, såsom vi veta, spela en så stor rol för mejerihandterings befrämjande, skulle der anordnas.

Riksdagen nedsatte anslaget till 8,000 kronor. Följden af denna nedsättning blef den, att, medan det i undervisningsplanen var beräknadt, att dessa undersökningar skulle utföras under ledning af hufvudläraren men med biträde af en assistent, denna assistent icke kunnat tillsättas, då några medel derför icke från andra anslagsposter kunnat erhållas. Och enligt hvad här vitsordas med bestämdhet

utaf institutets styrelse, utaf landbruksstyrelsen liksom af hushållnings-sällskapens ombud, mågtar icke hufvudläraren med den undervisnings-skyldighet, han bar, att egna nödig ledning åt dessa undersökningar. Han har nemligen ett högst betydande antal undervisningstimmar, uppgående till nära 300 trekvartstimmar, och vidare är han upptagen en mängd timmar till öfningar, och jemte sin undervisning vid institutet skall han deltaga i arbetet vid smörprofningar. Han kan alltså ej, säger jag — det är vitsordadt — tillika lemna den ledning vid dessa undersökningar och försök, som behöfves.

Följden derutaf har, enligt hvad vitsordats, blifvit, att man antingen fått öfverlemna en del af dessa försök åt eleverna sjelfva utan nödig ledning, eller att en del af de bakteriologiska undersökningarna fått alldeles ligga nere, detta, icke annat än hvad jag kan förstå, till bestämd skada för mejeriundervisningen, och den skadan återverkar sedan på mejerihandteringen.

Mig synes således mer än ett skäl tala för att vi i fråga om detta anslag borde följa exemplet ifrån utlandet, framför allt ifrån vårt grannland Danmark, der man vet, hvilka summor statsmagterna utan tvekan offra för mejerihandterings höjande.

Jag kan icke finna annat, än att det är förenligt med god hushållning att bevilja detta anslag, och därför, herr talman, hemställer jag, att i denna punkt Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas.

Herr Månsson: Herr talman, mine herrar! Ja, det är alldeles tydligt, att då det här är fråga om en sak, som på det närmaste berör oss landtmän, och om en sådan handtering som mejerihandteringen, så kan det förefalla besynnerligt, att icke vi landtmän alla äro med om den här föreslagna åtgärden.

Man kan visserligen icke annat än vara regeringen tacksam för att den tager all möjlig hänsyn till denna viktiga näringsgren, men å andra sidan är det omöjligt att, huru varm vän man än är af denna handtering, och huru högt man än sätter på densamma och ledningen deraf, vara med om, snart sagdt, hvad som helst på detta område.

Nu är förhållandet det, att vid det här mejeriinstitutet hafva varit mycket få elever. Den sista redogörelsen, jag har haft att tillgå från Alnarp — den är utgifven 1896 och afser, förmodar jag, förhållandena derstädes för år 1895 — den upptager elevernas antal till sanmanlagdt sju — deras namn angifvas och uppgiften kan alltså ej vara oriktig — deraf vid den högre mejeriskolan två, en betalande och en frielev, säger summa två, och vid den lägre mejeriskolan, der eleverna få förrätta allehanda arbeten, nära nog som vanliga arbetare, till fem. När man sedan ser efter, hvilka lärare-krafterna äro, stå i samma redogörelse lärarne upptagna till tio, och det står omtaladt hvad hvarje lärare har för ämne att läsa.

I den enskilda staten för dessa skolor upptagas fem stycken lärare, de återstående fem hafva en blandad tjenstgöring, ömsom vid landbruksinstitutet och ömsom vid mejeriskolan.

Således, när landbruksinstitutet kommer på tal och deras arbete der, visa de på hvad de hafva att läsa i mejeriskolan, och när man

*Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp
(Forts.)*

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

talar om deras tjensteåligganden derstädes, hänvisa de till sin lärareverksamhet vid landtbruksinstitutet. Det blir således blandade uppgifter, man får af dessa lärare. När så är, så synes ju, som om det skulle vara fullt tillräckligt med lärarekrafter. Nu säger man, att eftersom det gäller en så betydande näring som mejerihandteringen, skall man lemna anslag till ytterligare en lärare. Men det kan jag för min del icke vara med om, ty jag är öfvertygad om, att om dessa tio lärare, som här stå upptagna i redogörelsen för Alnarp, och som hafva att sköta undervisningen vid dessa båda skolor på sätt här är angifvet, egnade sin tid och sina krafter blott åt denna undervisning, skulle undervisningskrafterna vara tillräckliga. Nu är det ofta så, att man så gerna vill sätta till sådana här assistenter eller lärare under de högre, de ordinarie, och när början en gång är gjord på ett område, utspinna sig fordringarna i det afseendet litet hvar stans; men det får jag säga — det tilltalar mig icke. Och allra minst här, då man ser på det timantal, som t. ex. föreståndaren för mejeriskolan, han, som skall ombesörja föreläsningarna och de vetenskapliga försöken, fått på sin lott, eller omkring 270, kan jag tycka hans arbete vara så ansträngande, ty det gestaltar sig på det sättet, att om han läser en timme två dagar å rad, så är han fri den tredje. Att det skulle vara något så ansträngande arbete, kan jag för min del verkligen icke finna.

Då dertill komma vissa omständigheter, som göra, att det finnes personer der vid institutet, som draga åtskilliga andra inkomster bredvid inkomsterna från deras platser som lärare vid skolan, skulle jag, om jag varit i deras ställe, denne föreståndares för institutet och denne föreståndares för mejeriskolan, ej kommit och fordrat detta, utan jag skulle, om jag behöft och velat vara ledig för att sköta annat, själf betalt denne medhjelpare, denne assistent, som jag ansett behöflig. Jag skulle ej begärt höjning af detta anslag, då man vet, hvilka enorma inkomster de hafva vid sidan af sin tjenst. Som sagdt, med kändedom derom och då de det hafva, är det rent af omöjligt att kunna vara med om förhöjdt anslag. Och då jag tillika vet, att mejeriskötseln, Gud ske lof, går väl, gått bra och går bra i vårt land, synes det mig icke vara någon faslig fara, som härvidlag står för örrén, utan synes man mig dermed kunna mycket väl låta anstå.

Det vore för öfrigt bra, efter vi nu tala om Alnarp, om man finge dessa förhållanden något närmare utredda och det blefve bestämd stat uppgjord och man finge det hela skött efter annars vanliga grunder och ej på det viset, som nu, då der lemnas frihet att sköta det på ett sätt, helt och hållet fritt från hvarje annan inblandning från statens sida.

Då jag således ej kunnat vara med om tillsättande af denne assistent, har jag nu sökt angifva skälen derfor. Och på samma sätt ungefär förhåller det sig med det bestämda anslaget, som är begärdt till laboratorieförsök eller sådana här bakteriologiska undersökningar. Då staten förra gången gjordes upp, var det förenadt på det viset, att, när Alnarps landtbruksinstitut icke fick mera än 8,000 kronor i stället för begärda 10,000, man strök denne assistent,

liksom man strök 500 kronor på samma gång till de här försöken och således nöjde sig med att endast hafva 700 kronor anslagna för sistnämnda ändamål. De 500 kronorna sammanhånga alltså efter min uppfattning med assistenten, och min tro är, att, om det är alldeles nödvändigt, om det behöfs mera penningar och intresset är så stort för dessa försök, man bör kunna skaffa dessa medel af de medel, som äro därför tillgängliga af institutets tillgångar. Och om Riksdagen skall anslå dessa 500 kronor som ett bestämdt anslag, är det min tro, att det ganska snart skall föra med sig i släptåg anslag till assistent. Har man beviljat ett anslag på 500 kronor till de nu utgående 700 kronorna, har man på sätt och vis erkänt behovet af assistenten. Det är på dessa grunder, som jag för min del icke vill hafva det på annat sätt, än utskottet föreslagit, nemligen, att om det är så ytterst nödigt och intresset är stort och det finnes verkligt behof att använda mera än 700 kronor i detta hänseende till de få lärjungar, man har, man bör hafva tillgångar dertill af institutets medel.

Det är på sådana grunder, herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lovén: Det kan ju icke annat än rättvisligen erkännas, att svenska Riksdagen och icke minst Andra Kammaren alltid, när fråga varit om någorlunda rättmätiga kraf från målsmännen för den högre undervisningen å alla sådana områden, som höra till åttonde hufvudtiteln, visat ett lifligt och verksamt intresse och en stor liberalitet vid beviljande af kräfdas anslag. Men det har varit helt anorlunda, så snart fråga varit om anslag till den undervisning, som hör till sjette hufvudtiteln eller civildepartementet och framför allt till landtbruket. Detta är utan tvifvel ett egendomligt förhållande, särskildt i denna kammare, der landtbrukets representanter ju bilda majoritet. Om hvad orsaken till detta kan vara, derom vill jag icke nu ingå i undersökning. Men ett faktum är det — jag tror, att de flesta af herrarne skola gifva mig rätt häri.

Hvad nu denna fråga beträffar, har redan herr statsrådet och chefen för civildepartementet omnämnt, att det gäller hvarken mera eller mindre än en af våra viktigaste näringar, en näring, som lemna oss för export varor för mellan 40 och 50 millioner kronor, som således står närmast trävaruindustrien. Vidare veta vi, att, om det också är så, att vi för närvarande intaga en mycket god ställning på den marknad för mejerinäringens produkter, som för oss är den naturliga och lättast tillgängliga, nemligen den engelska, det ej är sagdt, att det kommer att fortfara på detta sätt, om vi ej anstränga alla krafter för att bibehålla denna vår ställning. Vi veta mera än väl, att på den engelska marknaden det är en mängd konkurrenter både från Europa och från andra verldsdelar. Och det gäller framför allt för att kunna bibehålla vår ställning, att vi laga så, att de produkter, som erhållas af mejerinäringen, alltid äro hvad man kallar prima vara, alltid stå i spetsen. Ty göra vi ej det, skola vi snart vara under isen, som man säger, d. v. s. blifva tillbakaträngda. För att detta skall kunna ske, för att vi skola kunna uthärda i

*Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)*

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

konkurrensen, är det alldeles nödvändigt, att vi noga följa med den utveckling, som sker på andra ställen, der man bättre än hos oss ser till godo vetenskapens inflytande särskildt på denna näring. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet antydde med några ord, att i det hänseendet vårt grannland Danmark lemna ett efterföljansvärdt exempel. Jag vill med afseende å den saken blott nämna, att utom den högst förträffliga undervisning, som är anordnad vid den stora Landbohøiskolen i Köpenhamn, hvars anslag jag för närvarande ej erinrar mig, men som är högst betydligt, det existerar bredvid skolan ett stort landbruksekonomiskt försökslaboratorium, som år 1890 hade en budget, en ordinarie bevillning af 77,000 kronor och hvars verksamhet består dels i att utreda förhållanden rörande utfodringsläran, dels äfven och högst väsentligt i att undersöka frågor rörande mejerihandteringen. Då så är förhållandet, är väl det anslag, som vi lemna till hvad vi kalla den högre mejeriundervisningen, för närvarande 8,000 kronor, nästan som en droppe i hafvet. Redan ur den synpunkten är det ju ej underligt, om man skulle vilja sträcka sig litet längre. Nu kommer dertill en annan omständighet, och det är, att under de senare åren — de senaste tio åren, kan man säga — det småningom vuxit upp äfven på landbrukets område en vetenskap, som man förut ej hade någon anledning att närmare taga reda på — på det området nemligen — jag menar bakteriologien. Vi veta, hvilken rol denna spelar inom medicinen och på dess skilda områden. Men jag vågar påstå, att den i framtiden säkerligen kommer att spela en nästan lika stor rol inom landbruket och dess binärningar och bland dessa i främsta rummet naturligtvis just inom mejerihandteringen. Det är ju alldeles tydligt, att, om vi skola kunna följa med utvecklingen och söka att bereda det så, att våra produkter kunna intaga en af de främsta platserna på marknaden, vi måste se till, att våra alumner, de som utgå från vår s. k. högre mejeriskola, få all den underbyggnad, som vi möjligen kunna lemna dem i denna vetenskap, så att de kunna i de otaliga uti det praktiska lifvet ständigt förefallande och inträffande fallen reda sig med de svårlösta frågor, som der erbjuda sig.

Jag vill endast fästa uppmärksamheten på alla de många fel, som vidlåda smöret och som i väsentlig mån bestämma dess pris på världsmarknaden. Förr trodde man, att dessa fel härrörde af utfodringen — det hade rofsmak, det berodde på utfodring med rofvor o. s. v.

Senare undersökningar och framför allt de försök, som anstälts i Köpenhamn, hafva visat, att i de allra flesta fall det var bakterier, som stält till detta spektakel, som understundom kan vara rent af ruinerande för ett mejeri. Huru skall nu en mejerikarl kunna reda sig med dessa saker, om han ej fått tillräcklig underbyggnad i den ej så alldeles lätta vetenskap, som lär honom detta?

Detta ämne, som jag nu vidrört, spelar i denna fråga en stor rol; ty utan tvifvel äro nu förhållandena på detta område förnämsta anledningen till att mejeriinstitutet i Alnarp begärt denna tillökning i anslag och yrkat på att denne assistent skall kunna tillsättas. Det är nemligen meningen, att han i främsta rummet skall taga upp

de försök, som tillhöra denna forskning, nemligen utrönande af bakteriernas inflytande på mejeriprodukterna.

Man kan ej begära af en lärare, huru förträfflig han i öfrigt än må vara — och jag har aldrig hört mer än en mening om den nuvarande läraren i mejeriskötsel, nemligen att han är framstående — man kan ej begära, säger jag, att han vid den ålder, han nått, skall kunna sätta sig in liksom en yngre man i denna alldeles nya forskning. Det är då alldeles naturligt, att man söker göra en lämplig öfvergång till något än bättre genom att till en början få en assistent, som kan åtminstone leda försöken i det här ämnet. Jag tror mig veta, att man redan har en fullkomligt kompetent person på förslag till denna befattning; det är nemligen en ung man, som af landbruksakademien erhöill stipendium för att resa utomlands för att studera just denna mejeribakteriologi. Att då längre uppskjuta en sådan förbättring i den högre mejeriundervisningen, synes mig ej vara skäl.

Den ärade representanten på skånebänken yttrade, att lärjungeantalet var så litet. Ja, herr statsrådet och chefen för civildepartementet har redan visat, att detta var ett undantagsfall. Detta förhållande rådde i sjelfva verket under år 1894—1895; då voro dock 10 elever antagna, d. v. s. 5 i den högre och 5 i den lägre skolan, men af dessa dog en, och två måste af olika skäl aflägnas. Jag känner ej de närmare motiven för aflägsnandet af dessa elever, men så är emellertid förhållandet. År 1893—1894 eller året förut, var lärjungeantalet 11, och under 1895—1896 voro 11 antagna, men en gick bort, så att 10 voro kvar. Under läsåret 1896—97, d. v. s. i år, utgör antalet 11. I sjelfva verket kunna icke eleverna vara flera än allra högst 12, ty det fins ej bostäder för flera och de måste bo på stället.

Vidare har det yttrats, jag tror af den ärade representanten på skånebänken, att man borde kunna skaffa medel till en assistent från annat håll. Detta skulle då vara af landbruksinstitutets medel, d. v. s. af de medel, som möjligen institutet kan spara in på de inkomster, som det får af sitt jordbruk; men vi skola komma i håg, att detta institutets jordbruk arrenderas af styrelsen — så vidt jag känner åtminstone, är jordbruket utarrenderadt, och styrelsen står i ansvar för att allt går i hop. Nu är det visserligen så — jag tror, att man kan säga, att det till stor del beror på att jordbruket varit på sådant sätt utarrenderadt, att enskilde fått temligen obundne af reglementen och dylikt sköta detta jordbruk — nu är det verkligen så, säger jag, att Alnarps jordbruk är ett fullständigt mönster, och jag har hört framstående auktoriteter på landbrukets område så väl från Danmark som norra Tyskland säga, att de knappast någonstädes sett maken till jordbruk. Jag tycker då det ej vara skäl att vidtaga någon åtgärd för att rubba det goda förhållande, som i det häuseendet inträdt vid Alnarp; och jag är viss på och vet genom de uppgifter, vi fått, att alla medel, som möjligen kunna besparas, användas i en eller annan form till institutet i Alnarp, och att äfven på visst sätt en del går till mejeriinstitutet.

Man får komma i håg, att de försök, som mejerieleverna anställa,

*Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)*

ej kunna göras, utan att sjelfva landbruksinstitutet på sätt och vis lider förlust, ty det är klart, att skall man göra försök på mejeriproduktionens område, kan det ej aflöpa, utan att belä productionen rubbas, och derigenom viss minskning i den inkomst af mejerirörelsen, som under vanliga förhållanden kunnat påräknas, för institutet måste inträffa.

För öfrigt måste man komma i håg, att mejeriestutet på Alnarp är en statsinstitution, som af Kongl. Maj:t fått sin stat fastställd; och under sådana förhållanden — om man nemligen skall hålla sig till hvad som brukar förekomma i andra dylika fall — kan man ju ej pretendera, att vare sig enskilde eller någon enskild korporation skulle tillskjuta pengar för något, som är ett rent statsändamål.

Herr Ivar Månsson sade äfven, att det här steget att anställa en assistent vid Alnarps mejeriestitut skulle vara att skaffa ett biträde åt en öfverordnad och derigenom minska dennes göromål. Jag tror ej, att man kan säga, att det är fallet här, ty han skall i sjelfva verket upptaga och representera en, så vidt jag förstår, alldeles ny sida af verksamheten vid institutet. Kan han på samma gång göra den hittills bedrifna undervisningen intensivare och bättre för eleverna, så är ju det icke annat än en fördel. Det är i främsta rummet, såsom jag flera gånger antydt, nödvändigt, att äfven i vår mejeriuundervisning — och ej blott i undervisningen — införes bakteriologi, samt att man derjemte söker att på något ställe få till stånd verkliga undersökningar på detta område, ty det land, som ej följer med utvecklingen i detta hänseende, blir ovilkorligen efter.

Jag kan ej underlåta att begagna tillfället att på samma gång, till bestyrkande af hvad jag sagt, nämna, att landbruksakademien redan för 6 år sedan gick in till Kongl. Maj:t med en framställning, som gick ut på — jag medger det — en vida större summa, än som här begärts. Det var då fråga om en anstalt för undersökningar och försök på utfodringslärans och mejerihandteringens område. Vi hade tänkt oss, att en afdelning af denna inrättning egentligen och hufvudsakligen skulle sysselsätta sig med mejeribakteriologi. Denna anstalt ansågs således redan för 6 år sedan vara ytterst behöflig, och hushållningssällskapens ombud ha på det kraftigaste instämt i denna åsigt. Något svar på denna framställning till Kongl. Maj:t har dock ännu icke ingått.

Det lider således intet tvifvel, att om vi verkligen vilja göra, hvad vi kunna och böra göra för mejerihandteringen, så kommer förr eller senare — kanske inom ganska kort tid — kraf att ställas på Riksdagen att lemna vida större anslag just för dessa bakteriologiska undersökningar, ehuru det ju kan hända, att det dröjer temligen länge, innan Riksdagen går in derpå. Men under tiden är det åtminstone skäl att taga detta lilla tuppffjät och höja anslaget till mejeriestitutet till 10,000 kronor, d. v. s. det belopp, som ursprungligen var afsedt för detta institut.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Såsom herrarne se af betänkandet,

har jag jemte en annan ledamot af utskottet icke kunnat biträda den åsigt, som våra kamrater i statsutskottet haft. Hvad först beträffar lärareuppsättningen, ha vi efter de upplysningar, som inhemtats af ledamöter på afdelningen, kommit till den uppfattning, att det ej vore omöjligt för den nuvarande lärarepersonalen att sköta de undersökningar, som det vore fråga om att den nye assistenten skulle förrätta. Huruvida detta faktiskt är fallet eller icke, kan jag ej döma om, men hvad som är säkert är, att vid mejeriinstitutet finnas fyra lärare uteslutande för detta institut; dessutom undervisa der de öfriga lärarne från landtbruksinstitutet, så att det är summa tio lärare, som vid mejeriinstitutet undervisa. Och då synes det oss, som det kunde räcka till åtminstone för detta lärjungeantal.

Hvad deremot beträffar det lilla anslaget på 500 kronor till försöks- och laboratoriekostnader, har det synt oss orimligt och ovärdigt Riksdagen att ej lemna ett så litet anslag, som nu är begärdt. Vi få väl i alla fall taga i betraktande den ofantligt stora omfattning, som mejerirörelsen har i vårt land — den går ju bara för export löst på mellan 40 och 50 millioner kronor — och Riksdagen bör då ej neka ett så ringa anslag till försök och rön för att åstadkomma det bästa möjliga i den vägen.

Det har nämnts och utskottet har sagt i sitt betänkande, att i händelse det vore nödvändigt, funnes det nog medel, som kunde användas för detta behof. Men detta lär väl icke, efter hvad jag kan fatta, vara förhållandet. Ty jag vet icke, hvarifrån mejeriinstitutet skulle få dessa medel. Skulle det vara från landtbruksinstitutet? Men dessa två äro ju två skilda institut, och de ha hvar sin stat. Mejeriinstitutet har sin bestämda stat, öfver hvilken det ej får gå, och landtbruksinstitutet släpper ej till pengar från sin kassa, och detta kan icke heller rimligtvis begäras.

Det är enligt min tanke ett så ringa belopp, som här begäres, att jag för min del icke kan vara med om att neka detta anslag för ett ändamål, som är af vigt för hela landet. Ty här är det ju ej fråga om en eller annan del af vårt land, då det ju är *hela* vårt land, som är beroende af mejeriskötselns bedrivande och huru undervisningen der ordnas; och då kan jag, som sagdt, ej vara med om att vägra detta lilla anslag på 500 kronor.

Det är nog sant, att det ett år var ett mycket litet antal elever, men det är äfven upplyst, att detta var ett undantagsförhållande. Det sista året har det ju varit 11 elever, och då det ej fins plats för mer än 12, kan man ej säga, att antalet varit för litet. För öfrigt tror jag ej heller, att det är nödvändigt att här få så många elever, ty det är ju ej meningen, att de, som gå ut från mejeriinstitutet, skola gå ut såsom vanliga mejerister, utan såsom mejerikonsulenter och undervisare af andra på detta område. *Antalet* behöfver således ej vara så stort, utan *hufvudsaken* är, att eleverna få så god och praktig undervisning, att de äro dugliga i sitt fack och kunna taga upp kampen mot konkurrensen från andra länder.

Jag vill ej längre upptaga kammarens tid, utan ber att få yrka bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Häruti instämde herrar} *Ersson* i Vestlandaholm och *Åkesson*.

*Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp
(Forts.)*

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

Herr friherre Barnekow yttrade: Herrarne skola finna af detta betänkande, att före år 1892 det fans två mejeriskolor, en vid Ultuna och en vid Alnarp, men att år 1892 skolan vid Ultuna indrogs. Man ville nemligen koncentrera sig på en plats och inrättade derför blott denna skola vid Alnarp. Vid detta tillfälle uppgjordes äfven ett förslag till stat. I detta upptogs en lärare i mejeriskötsel till en lön af 4,000 kronor och en assistent med en lön af 1,500 kronor samt beräknades ett anslag från staten å 10,000 kronor. Denna stat blef så till vida af Riksdagen godkänd, att Riksdagen beslöt att för år 1893 anslå 10,000 kronor. Men redan år 1894 beslöt Riksdagen att indraga 2,000 kronor och blott anslå 8,000 kronor. Naturligtvis måste man, när dessa 2,000 kronor blifvit indragna, göra någon inskränkning på något ställe, och styrelsen fann ej någon annan möjlighet till inskränkning än att indraga denne assistent. Men dermed vunnos blott 1,500 kronor, och det var nödvändigt att afpruta 2,000 kronor. Man måste då gripa till de 500 kronorna för laboratorie- och försökskostnader.

Så fortgick det ända till år 1896. Men ju mera denna anstalt utvecklats, dess mer fann man behofvet af en assistent, och på den grunden ingick styrelsen år 1896 med en begäran, att en assistent åter skulle tillsättas, så att staten skulle uppgå till det ursprungliga beloppet, 10,000 kronor, eller det anslag, som utgick från första början.

Detta förslag har omfattats af herr departementschefen, som vitsordat detsamma; det har vidare omfattats af landbruksstyrelsen; det har vidare omfattats af alla hushållningssällskapens ombud och slutligen äfven af styrelsen för Alnarp, mine herrar! Således har detta ökade anslag omfattats af alla dem, som äro målsmän för denna institution; alla de, som äro dess målsmän, hafva ansett nödigt och nyttigt, att denne assistent tillsättes. Det vill jag be, att herrarne måtte hålla fast vid och utgå derifrån, att alla målsmän för denna institution anse detta nödvändigt.

Nu säger statsutskottet som skäl för sitt afstyrkande, att ödet förefaller emellertid utskottet, som om vid ifrågavarande läroanstalt, hvilken, enligt den öfver dess verksamhet under läroåret 1894—1895 afgifna berättelse, haft endast sju lärjungar, deraf två i den högre mejeriskolan och fem i mejeriskolan, men tillsammans tio lärare, de uppgifter, läraren i mejeriskötsel har att fylla, icke skulle vara mera betungande, än att han utan minskning i öfriga åligganden borde kunna egna ej obetydlig tid åt omförmälda undersökningar och försök». Och detta elevantal finner utskottet så ringa. Jag vill då först göra herrarne uppmärksamma på, att elevantalet är bestämdt till tio betalande lärjungar, deraf fem i den högre mejeriskolan och fem i den lägre samt två frielever. De fem i den lägre skolan finnas ju, men i den högre endast två, under det der skulle finnas fem.

Men, mine herrar, jag har också hört antydans, icke här i kammararen, men enskildt, att det ringa elevantalet måste bero på något missstroende från allmänhetens sida; man vill ej skicka sina söner dit, så tolkas det. Men jag tror icke, att man får tolka denna sak på det viset, utan jag tror, att anledningen till det ringa antalet

elever närmast är att finna på sid. 41, der det står, att elever i den högre mejeriskolan betala 600 kronor per år. 600 kronor om året, det är icke småsaker för de personer, som komma dit, deribland många fattiga elever och till och med sådana, som kanske måste låna penningar till kursen; under sådana förhållanden spelar det här beloppet en rol. Nedsätt blott denna afgift, så är det möjligt, att elevantalet blir större.

Vidare säger utskottet, att här finnas tillsammans tio lärare. Ja, mine herrar, det är möjligt, att der finnas tio lärare vid Alnarps läroanstalt, men vid mejeriet finnas icke, efter hvad jag kan finna, mer än fem: en lärare i byggnads- och ångmaskinlära, en lärare i husdjurslära, en lärare för undervisning i skrifning, räkning och ladugårdsskötsel m. m., en mejeriestruktör och en lärare i mejeriskötsel. Dessa 4 eller 5 lärare undervisa der, men dessa lärare undervisa också vid landbruksinstitutet.

Ja, mine herrar, om jag är en timmerman och behöfver ett timmermansbiträde till hjälp, är jag ej hjälpt med att man skickar på mig tio smeder, utan hvad jag behöfver är verkligen en snickare. Sadant är ock förhållandet här. Denna institution behöfver ett sakkunnigt biträde för de kemiska laboratorierna, och då hjälper det ej, att der finnas lärare i byggnads- och ångmaskinlära, lärare i husdjurskötsel eller lärare i ladugårdsskötsel; ty det är icke det, som styrelsen begär, utan den begär ett biträde på laboratoriet.

Slutligen säger utskottet, såsom ofvan upplästs, att »de uppgifter, läraren i mejeriskötsel har att fylla, icke skulle vara mera betungande, än att han utan minskning i öfriga åligganden borde kunna egna ej obetydlig tid åt öfvermåta undersökningar och försök». Ja, det är sant, att han kan egna ej obetydlig tid deråt; men kan han egna *tillräcklig* tid deråt — det är frågan.

Så har en talare på skånebänken sökt bevisa, att denne lärare har så godt om tid, emedan han undervisar endast 270 eller 280 timmar årligen; och då sade samme talare, att om han arbetar $\frac{3}{4}$ timme under vardera af två dagar, har han den tredje dagen ledig. Ja, men den ärade talaren på skånebänken skall komma i håg, att det står i Sveriges lag, att man ej får arbeta på söndagarne. Tag bort söndagarne och feriedagarne, så blir verkliga förhållandet det, att han arbetar omkring $\frac{3}{4}$ timme alla de öfriga dagarne om året på lärosalen, men hans egentliga arbete lär väl vara i mejeriet och laboratoriet.

Detta var hvad särskildt behöfvet af assistenten beträffade.

Angående förslaget om ökning af anslaget till laboratorie- och försökskostnader säger utskottet, att utskottet erkänner, det penningar behöfvas, men att det sannolikt fins penningar att få till institutet på annat håll. Men om dermed menas, att der skulle finnas penningar även vid landbruksinstitutet, så vill jag upplysa om att jag varit revisor vid Alnarp under flera år; och dess jordbruk är väl det vackraste, vi ha i Sverige; det är en heder för hela vår nation att kunna visa upp ett sådant jordbruk.

Under de sista åren har det verkligen också visat sig behållning på jordbruket till följd af den stora vinst, man haft på odling af

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

sockerbetor; men har det blifvit vinst på jordbruket, har det deremot alltid varit förlust på sjelfva undervisningen; och det gör, att den lilla vinst, som uppstått på jordbruket, har man måst använda till undervisningen, och ändå har det knappt förslagit. Der finnas således ej några medel att taga.

Jag är emellertid den siste talaren på skånebänken mycken tack skyldig för det han erkänt. att penningar behövas. Ty, mine herrar, när man erkänt. att penningar behövas, ser det konstigt ut, att utskottet säger, att det fins nog penningar att taga. Utskottet borde väl äfven visa, *hvar* de finnas, och ej blott påstå, att de finnas.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, och då samtliga målsmän för denna institution hafva begärt detta anslag, och statsutskottet, för att vederlägga dem, anfört — så vidt jag kan finna — alltför svaga skäl, anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Larsson i Mörtlösa: Den föregående ärade talaren upplyste, att antalet lärare vid Alnarps mejeriiinstitut blott skulle vara fyra eller fem. Jag har här en redogörelse för Alnarps mejeriiinstitut under år 1895, tryckt år 1896, och der finnes antalet uppgifvet till tio; och namnen stå der också, så att han kan sjelf få öfvertyga sig om att de verkligen äro tio. Han nämnde vidare, att förste läraren undervisar 270 tre-qvarts-timmar per år och sade sig hafva funnit, att han då undervisade $\frac{3}{4}$ timme hvarje dag. Det är väl dock så, att antalet arbetsdagar per år är något mera än 270; åtminstone få väl vi öfriga beräkna, att vi få mera än 270 arbetsdagar på året. Jag tror att, om förste läraren använder den tid, som blir öfrig, sedan han läst de här 270 tre-qvarts-timmarne på året, bör han få *tillräcklig* tid till praktiska försök utan att behöfva hjälp af någon assistent.

Hvad de 500 kronorna till praktiska försök angår, anser jag nog, att de kunna vara behöfliga, men jag tror, att den summan nog finnes tillgänglig, utan att man behöfver använda statsmedel.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till hvad statsutskottet hemställt.

Herr Dahn: Herr grefve och talman! Då jag anser, att den vetenskapliga utvecklingen inom mejerihandteringen i vårt land bör hålla jemna steg med samma utveckling inom andra länder, kommer jag för min del att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Det är nog mycket bra, hvad reservanterna herrar Hans Andersson och Per Ersson föreslagit, »att Kongl. Maj:ts framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen, för uppehållande af undervisningen vid mejeriiinstitutet vid Alnarp, på extra stat för år 1898 anvisade ett anslag af 8,500 kronor, deraf 500 kronor till förhöjning i det till laboratorie- och försökskostnader utgående belopp», men det är min uppfattning, att med de göromål, föreståndaren för mejeriiinstitutet i öfrigt har, är det ock nödvändigt — så vidt denna förhöjning skall lemna full valuta — att han också får en assistent till biträde vid de bakteriologiska undersökningarne. Vi skola tänka på, mine herrar, att det svenska landtbruket inom en stor del af landet — det vill säga den

del af landet, som ligger norr om tvärbanan till Östersund — till väsentlig del består i mejerihandtering och boskapsskötsel; man kan knappt tänka sig landtbruket i Norrland utan sådant. Hvad särskildt den norrländska smörhandteringen beträffar, kan man nog säga, att våra långa ljusa sommandagar och vårt aromatiska hö icke litet bidragit till, att detta smör hittills varit förstklassigt, men då är det ock nödvändigt att söka hålla det sådant. Men äfven i andra delar af vårt land har mejerihandteringen tagit den fart att, såsom vi hört, vår export går på omkring 50 millioner kronor, och det kanske icke dröjer så många år, innan den summan fördubblas och vår export af smör uppnår samma belopp som vår träexport. Då synes det mig vara rent af en bagatellsiffra, som här af Kongl. Maj:t ifrågasatts såsom anslag för detta ändamål, och det är något, som åtminstone icke denna kammare och allra minst landtmännen borde sätta sig emot.

Jag skall icke för tillfället yttra mig vidare, utan ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr von Friesen: Då denna fråga sist var före vid riksdagen — det var år 1893, således nu för ungefär fyra år sedan — förekom i det hela alldeles samma diskussion som nu. Då hade Kongl. Maj:t föreslagit 10,000 kronor, och statsutskottets ledamöter från denna kammare hade föreslagit 8,000 kronor; detta sista förslag vann då också Riksdagens bifall. Då liksom nu voro skänkingarne delade i sin uppfattning af anslaget; då liksom nu framhölls den ofantliga betydelse, mejerihushållningen hade för landet, och den ofantliga betydelse, mejeriinstitutet hade för denna mejerihushållning — och hvad dessa två sista påståenden beträffar, bestredos de af ingen. Men det, som låg i fatet då liksom nu, det som så vidt jag funnit var hufvudsaken, det var, att man icke rätt vet, huru det är ställt med staten för Alnarp och med staten för mejeriinstitutet. Det heter här, att mejeriläraren har en lön vid mejeriinstitutet af 4,000 kronor. Samma person är emellertid också lärare vid Alnarps *landtbruksinstitut*, och huru mycket han har der, får man ingen upplysning om. Således, när man säger, att man reglerar staten för *mejeriinstitutet* vid Alnarp, är det ett misstag, ty man ger på samma gång ett anslag till lärare vid Alnarps landtbruksinstitut. Enligt min tanke är således frågan nu, likasom då, den: skall man ge ytterligare 2,000 kronor i anslag till Alnarps landtbruksinstitut? Ja, icke heller det skulle jag ha något emot, om jag finge frågan utredd, men jag anser, att tillfyllestgörande utredning icke nu föreligger.

Jag erkänner i likhet med den föregående talaren, att det här är en bagatellsumma; och man får ej tro, att det är för summans skull man nu yrkar bifall till utskottets förslag. Utan det är för att få ordning och reda i hela denna sak som ett sådant yrkande göres.

Jag har icke heller af den diskussion, som nu blifvit förd, kunnat få den uppfattningen, att man är riktigt på det klara med, hvartill detta anslag skall användas. En ärad talare, som nu för tillfället sitter här bredvid mig, nämnde, att det vore fråga om att anställa en ung man, som komme att sysselsätta sig med dessa bakteriologiska

*Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.*
(Forts.)

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

undersökningar. Ser jag åter på hvad landbruksinstitutets vid Alnarp styrelse sagt om den här ifrågavarande assistenten, så heter der tydligt, att han skall lindra arbetet för såväl mejeriläraren som äfven öfriga lärare, hvilka äro anställda vid mejeriinstitutet. Ty det heter här, att det vore lätt »att inse, att de med såväl en lägre som en högre undervisnings alla delar sysselsatte lärarne dels skulle finna föga tid att planlägga och anordna öfvingar och försök utöfver de allra enklaste, dels ock vore förhindrade att tillräckligt noga öfvervaka desamma, hvarigenom försöken förlorade en stor del af sitt värde».

Nu åter, om de finge den här assistenten, så skulle de väl få tid till detta, naturligtvis därför, att assistenten skulle biträda dem i deras undervisningsskyldighet. Läser jag vidare, får jag denna uppfattning fullkomligt bekräftad, ty det heter:

»Då dertill komme, att det förut skäligen obetydliga anslaget till försökskostnader genom inskränkningen blifvit nedsatt nästan till hälften, blefve följden häraf den, att den kunskap och erfarenhet, som eljest skulle kunna föra mejeriinstitutet framåt, nu delvis förnöttes uti löpande göromål och enklare undervisning, som lätteligen kunde bestridas af ett biträde.»

Så vidt jag kan läsa svenska rätt, är det således meningen här, att biträdet skulle öfvertaga undervisningen i den lägre mejeriskolan och äfven i öfrigt lätta undervisningen för de andre lärarne. Men då förfaller ju det vackra ändamål, för hvilket den ärade talaren yttrade sig så varmt, nemligen att assistenten skulle anställas såsom en vetenskapsman för de bakteriologiska undersökningarnas anställande. Huru jag än ser saken, klar är den icke. Det är dock en sådan klarhet, som man länge önskat att få öfver de ekonomiska förhållandena vid Alnarp, men det är detta som man aldrig får, och så länge detta förhållande kvarstår, kan jag icke se, att det är skäl att bevilja ytterligare anslag till detta institut.

Man har frågat, om läraren i mejeribandtering vid Alnarp har tillräcklig tid öfver för att anställa de bakteriologiska undersökningarna. Ja, det är en sak, som jag icke vet; men det har upplysts af en ärad talare på skånebänken, att han har en annan sysselsättning alldeles vid sidan af institutet, och af statskalendern ser jag, att han tillika är sysselsatt vid Alnarps landbruksinstitut såsom lärare i mejeriskötsel och agrikulturkemi. Det skulle ju kunna hända, att om han afstode från någon af dessa sysselsättningar, så skulle han få tid för de ifrågavarande undersökningarna — det är en fråga som jag icke kan bedöma; men att han är upptagen af mycket annat än undervisningen vid mejeriinstitutet, så mycket är säkert.

Mejeriinstitutet är ju förlagdt till Alnarp, därför att lärjungarna vid detsamma skola kunna draga nytta äfven af undervisningen vid Alnarps landbruksinstitut. Detta är en af de hufvudsakligste orsakerna till institutets förläggande vid Alnarp, men då så är, återkommer jag till det, hvarmed jag började, nemligen att utan en fullständig utredning af de ekonomiska förhållandena öfver hufvud taget vid Alnarps landbruksinstitut är det omöjligt att bedöma föreliggande fråga.

På grund deraf, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Angående
anslag till
mejeri-
institutet
vid Alnarp.
(Forts.)

Herr Lovén: Jag har blott några få ord att tillägga i anledning af hvad min ärade vän på stockholmsbänken anförde.

Han läste upp några ord ur betänkan det angående behovet af detta biträde, men han läste icke till slutet på meningen. Han slutade med orden »bestridas af ett biträde», men sedan fortsattes det sålunda »samt, framför allt, att en gryende försöks- och öfningsverksamhet icke kunde få tillfälle utveckla sig, och styrelsen ville i detta sammanhang särskildt framhålla, att de bakteriologiska studier och undersökningar, som uti nutidens mejerihandtering spelade en så betydlig rol, vore hardt när omöjliga att utan en pålitlig assistent företaga».

Jag tror, att, när man läser upp en annans uttalande, man bör göra det fullständigt och icke klippa af, när man tycker det passar sig.

Herr von Friesen: Jag beklagar, att jag icke läste upp slutet, ty det skulle ytterligare bestyrkt mitt påstående. Ty med hvad herr Lovén läste upp afses ju tydligen, att den gamle läraren vid institutet är den, som skall få tillfälle att sysselsätta sig med denna försöksanstalt, när han får ett biträde vid den lägre undervisningen, och detta pekar ju tydligt på hvad jag ville framhålla eller motsatsen emellan herr Lovéns uppfattning och styrelsens vid Alnarp uppfattning af den nya assistenten.

Herr Lovén: Jag nödgas ännu en gång begära ordet. Jag kan icke tolka meningen på det viset. Det är mig omöjligt, ty det säges helt enkelt af styrelsen, att utan en sådan assistents anställande kan den gryende försöks- och öfningsverksamheten icke få tillfälle utveckla sig och icke heller bakteriologiska undersökningar anordnas. För mig är det således alldeles tydligt, huru styrelsen menar, men jag vet icke, huru min ärade vän läser bibeln.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de gjorda yrkandena, propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på afslag å nämnda hemställan i hvad densamma skilde sig från Kongl. Maj:ts framställning och bifall till denna senare oförändrad; och 3:o på bifall till herrar Anderssons och Erssons förenämnda reservation; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Lovén begärde likväl votering, hvilken ock, sedan till kontraposition antagits bifall till Kongl. Maj:ts framställning oförändrad, företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 22:dra punkten af förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda proposition oförändrad.

Omröstningen utföll med 142 ja mot 54 nej, i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 23—28.

Biföllos.

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.*

Punkten 29.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, till understöd åt *svenska mosskulturföreningen*, på extra stat för år 1898 anvisa ett anslag af 13,500 kronor.

Utskottet, som i sammanhang med Kongl. Maj:ts omförmälda framställning haft att behandla en af herr *G. Benedicks* med flere i Första Kammaren väckt motion (n:o 39), deruti föreslagits, att Riksdagen måtte till understöd åt svenska mosskulturföreningen på extra stat för år 1898 anvisa ett anslag af 15,000 kronor, hemställde,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning och med afslag å den utaf herr *Benedicks* med flera i ämnet väckta motion i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts proposition, måtte till understöd åt svenska mosskulturföreningen på extra stat för år 1898 anvisa ett anslag af 13,500 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Odenrantz: Herr grefve och talman, mine herrar! Ehuru jag är en varm vän af svenska mosskulturföreningens verksamhet, så ernade jag dock, då jag först läste statsutskottets betänkande, icke uppträda i frågan, ty jag befarade att, då beslutet i statsutskottet var fattadt utan reservation, båda kamrarna skulle antaga det, sådant det förelåg; men, såsom herr talmannen nog samt känner, har Första Kammaren nu beviljat det högre anslaget å 15,000 kronor till denna förening; och då jag såsom nyvald ledamot i kammaren icke känner mig bunden af de bistra ordalag, i hvilka Riksdagen förra året beviljade anslaget, har jag dristat begära kammarens uppmärksamhet ett ögonblick för denna fråga.

Jag behöfver dervid naturligtvis icke införa denna kammarens erfarna och speciellt i landbruk kunnige män vidlyftigt framhålla den svenska mosskulturföreningens ädla och fosterländska sträfvan; men jag vill dock särskildt påpeka den stora betydelsen deraf, att i ett land som Sverige med så oerhördt stora mosstrakter en på vetenskapliga grunder fotad teori och en derpå stödd erfarenhet räcka

handen åt den praktiske jordbrukaren, så att han deraf kan hemta tillräcklig kunskap, samt att de svåra och dyrbara experiment, som erfordras för ett rätt bedrivande af mosskultur, kunna verkställas af sakkunniga personer, försedda med nödiga resurser, och icke behöfva göras af den enskilde mossodlaren, då de kunna blifva så kostsamma, att han kanske förlorar både viljan och förmågan att fortsätta ett för honom och landet eljest gagneligt mossodlingsföretag. Men det är icke blott för jordbrukarne, som den svenska mosskulturföreningen bör vara af intresse, och hos hvilka den bör kunna påräkna sympatier. Den har, såsom herr talmannen bebagade af handlingarna inhemta, ställt sitt mål vidsträcktare; den har äfven upptagit en fråga, som intresserar alla dem bland oss, som syssla med och studera de så kallade arbetarefrågorna, hvilka nu så mycket upptaga vår tid. Den har fört en af dessa frågor från ord till handling: frågan om hemstadssystemet eller om förvärfvande af egna hem åt mindre bemedlade. Mosskulturföreningen har i sådant syfte på sitt försöksfält vid Flahult utlagt s. k. mosskolonier, och inom kort komma dessa kolonier att besättas med kolonister. Men för att föreningen skall kunna på ett tillfredsställande sätt utföra sitt arbete i dessa båda riktningar, erfordras det enligt min tanke med nödvändighet ett större anslag, än den för närvarande har. Och så vidt jag kunnat bedöma frågan, bör mosskulturföreningens framställning i detta syfte anses vara både anspråkslös och synnerligen väl befogad. Då sålunda, efter min tanke, denna förening bör kunna påräkna varma sympatier hos kammarrens alla ledamöter, vågar jag vördsammast framställa den anhållan, att kammaren måtte biträda Första Kammarens i denna fråga fattade beslut och således höja anslaget från 13,500 kronor till 15,000 kronor.

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)*

Jag anhåller, herr talman, om proposition i detta syfte.

Häruti instämde herrar *Sjöberg* och *Jönsson* i Färeköp.

Herr Poignant yttrade: Herr talman, mine herrar! Såsom representant för Gotland, hvilken provins jag tillhör sedan mer än ett tiotal år, kan jag med full säkerhet intyga, att mosskulturföreningen under tiden för sin tillvaro gjort ön och dess jordbruk mycket godt. Jag tror också, att föreningen skulle hafva uträttat ännu mera och verkat i än större omfattning både för Gotland och för rikets öfriga landskap, om föreningen hade fått bifall till sitt under flera år framställda anspråk på en tillökning i anslaget af endast 1,500 kronor. Man kan väl säga, att dessa medel kunna tagas från andra håll — det skulle då vara från landsting och hushållningssällskap. Men jag *vet* hvad Gotland beträffar och jag tror äfven för öfrige landskap, att både landsting och hushållningssällskap hafva gjort för jordbruket så mycket, som deras tillgångar det medgifva. Att det anslag, som nu begäres, 15,000 kronor, d. v. s. en tillökning af 1,500 kronor till det förutvarande, 13,500 kronor, icke är för högt, framgår af åtskilliga omständigheter. Redan 1894 har Kongl. Maj:t på grund af landtbruksstyrelsens framställning och mosskulturföreningens begäran kommit till den öfvertygelsen, att föreningen för att kunna verka på ett

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.*

(Forts.)

fullt tillfredsställande sätt behöfde ett års-anslag af 15,000 kronor, hvilket Kongl. Maj:t då begärde hos Riksdagen; men Riksdagen hade då ännu icke kommit till denna öfvertygelse, utan trodde, att föreningen kunde reda sig med 10,000 kronor från staten. År 1895, då Kongl. Maj:t återkom med begäran om anslag af 15,000 kronor, hade statsutskottet kommit så långt, att utskottet tillstyrkte 13,500 kronor. Andra Kammaren vidhöll sitt föregående beslut om anslag af 10,000 kronor, Första Kammaren bestämde sig för 15,000 kronor, men i gemensam votering segrade Andra Kammaren. År 1896 kom Kongl. Maj:t för tredje gången tillbaka med samma framställning, och statsutskottet vidblef sin mening från föregående riksdag om att anslaget skulle kunna skäligen bestämmas till 13,500 kronor; och då gick det beloppet utan diskussion och votering i båda kamrarna. Uti sin motivering hade statsutskottet då uttalat den uppfattning eller den önskan, att mosskulturföreningens anspråk måtte för en längre följd af år begränsas till högst 13,500 kronor. Den motiveringen inföt naturligtvis, såsom sig borde, i Riksdagens skrivelse till Konungen. Utaf den deri uttalade önskan har mosskulturföreningen dock icke låtit afskräcka sig från att å nyo begära en förhöjning af anslaget till 15,000 kronor, och jag tror, att föreningen kunnat göra det så mycket hellre, som den dervidlag icke kan sägas tala i egen sak. Det yrkas ej, detta högre anslag, för föreningens bestånd, ty för detta är det icke nödvändigt, det yrkas ej heller för att spara andra bidrag till föreningen, utan uteslutande för att kunna gagna det allmänna, gagna mossodlingen öfver hela landet.

Landtbruksstyrelsen har emellertid, fastän öfvertygad om behovet af ett anslag på 15,000 kronor, likväl ej ansett sig böra tillstyrka mera än hvad Riksdagen förut beviljat, och detta med anledning af den utaf statsutskottet uttalade önskan. På samma sätt är vid denna riksdag förhållandet med Kongl. Maj:t. Afven jag för min del har, ehuru jag har den äran att vara ledamot af mosskulturföreningens styrelse, dock ansett mig böra till den grad respektera denna önskan, att jag vid början af denna riksdag fann mig böra afböja eu till mig rigtad uppmaning att i denna kammare väcka en motion, sådan som den herr Benedicks med flere väckt i Första Kammaren, om förhöjning i detta anslag från 13,500 till 15,000 kronor. Men under riksdagen har inträffat en sådan händelse, att jag vågar och till och med ej utan hopp om framgång anser mig böra yrka bifall till motionen, hvilken, såsom en föregående talare omnämnt, redan är bifallen af Första Kammaren. Den af mig åsyftade händelsen tilldrog sig för några dagar sedan, då Riksdagen beslöt höja det till utdikning af mossar utgående årliga anslaget från 200,000 kronor till 300,000 kronor, ett beslut, som denna kammare fattade i onsdags, såsom herrarne erinra sig, efter en uttömmande diskussion och utan votering. Det yttrades under denna diskussion, som jag tror med fullt skäl, att den, som bryter bygd i ödemarken, han ökar nationalförmögenheten. Detta är ju sant, och det gäller i hög grad om mossodlingen. Men det är ock fråga om *huru* det brytes och *huru* det odlas. Det kan dikas så, att det blir en nationalförlust, om dikningen icke sker med förstånd och sakkunskap; det kan odlas så, att den en-

skilde gör förlust och landet ingenting vinner, om det nemligen odlas så, att man kastar bort penningarne och får klena skördar. De farorna är det mosskulturföreningens uppgift bland mycket annat att förekomma. Föreningen bekostar bland annat undersökningar i landets olika delar för bedömande af mossarnes olika odlingsvärden. Det är undersökningar, som naturligtvis böra föregå de utdikningsföretag, som på grund af Riksdagens nyss omförmälda beslut utan tvifvel komma att verkställas i vida större omfattning än förut. Redan denna omständighet, detta utvidgande af mosskulturföreningens arbetsfält, synes mig påkalla en förökning af anslaget redan för nästa år.

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)*

Mosskulturföreningen bekostar vidare kulturingeniörens resor för att på requisition besöka enskilda mossodlare och meddela dem råd och upplysningar rörande mossarnes gödsling och skötsel. Jag tar för gifvet, att förhållandet öfver hela riket är sådant, att utan detta af de enskilda jordegarna eftersökta biträde mossodlingen skulle gå mycket illa. Den har så gjort många gånger.

Mosskulturföreningen önskar också, såsom den föregående talar-
ren nämnde, att pröfva tillämpligheten för vårt land af systemet med mosskolonier. Det kostar penningar, och detta blir ett ytterligare skäl för den begärda förhöjningen af anslaget, hvilken dock varit behöflig i flera år.

Härtill kommer, att mosskulturföreningen redan i en nödvändig antecipation på det ökade anslag, som den haft skäl att vänta, höjt kulturingeniörens årslön med 500 kronor och, i beräkning att han får mycket mera att göra, derjemte antagit, att det dagarvode, föreningen har att utbetala till honom, också kommer att höjas, utöfver hvad det nu ärligen utgör, med omkring 500 kronor.

Den tillökning, som nu begäres, med 1,500 kronor till de 13,500 kronor, som föreningen förut fått uppbära, synes mig vara mycket liten i förhållande till den tillökning uti dikningsanslaget, som gafs i onsdags, men jag hoppas, att den omständigheten, att tillökningen är så liten, ej skall utgöra skäl för afslag. Jag har den äran yrka bifall till motionen.

I detta yttrande instämde herrar *Bengtsson* i Häradsköp, *Zachrisson*, *Anderson* i Tenhult och *Rydberg*.

Vidare anförde:

Herr vice talmannen *Danielson*: Herr talman, mine herrar! Den talare, som började öfverläggningen i frågan, betecknade de ord, som statsutskottet i fjor anförde i detta ämne, såsom bistra. Men jag vill säga den värde talaren, att han ej följt med denna fråga, då han tycker, att de orden äro bistra. Ty förhållandet var det, att Riksdagen var uttröttad på den frågan. Vi hafva stått här år efter år, jag tror i tio år, och talat om denna sak, och vi hafva icke kunnat förnöja föreningen med något anslag. Vi hafva flyttat siffran oupphörligt, men aldrig har det varit tillräckligt. Nu komma de igen och vilja hafva 1,500 kronor, men tro herrarne, att de blifva nöjda

Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)

dermed? Nej, aldrig, de komma åter. Skola vi då gifva efter hvad Riksdagen allvarsamt har sagt ifrån, att det i fjor beviljade beloppet måste vara tillräckligt för en längre följd af år? Ty föreningen säger icke, när den nu kommit igen: var god och gif oss 1,500 kronor till, så skola vi försöka vara nöjda dermed och under en följd af år ej framställa anspråk på förhöjdt anslag, utan förhållandet blir detsamma alltjemt. Och hänger deras välgörande affär på 1,500 kronor, så tror jag verkligen, att den icke är mycket att tala om. Jag kan därför ej se något skäl för denna kammare att frångå hvad som i fjor så tydligt uttalades. Det skulle vara mera än besynnerligt, om så skulle ske. Om man nu låter frågan komma upp igen, så hafva vi samma sak år för år.

Komme åter mosskulturföreningen in med ett förslag och sade, att om vi få det och det beloppet för fem år eller för tio år, skola vi vara nöjda, då skulle äfven jag för min del låta tala vid mig. Men då de icke göra så, utan hålla frågan öppen, så hemställer jag, om det under sådana förhållanden kan vara lämpligt att höja anslaget; jag tror det åtminstone icke.

Det är klart, att vi jordbrukare icke underskatta föreningens verksamhet. Allt hvad här sagts derom hafva vi hört år från år, och det är ingen, som bestrider, att föreningens arbete är nyttigt. Men därför kunna vi ej vara med om att öka anslaget, utan att vi veta hvart det bär. Om föreningen gjorde upp en stat med fullständiga beräkningar af dess utgifter, kunde vi tänka på en förhöjning af anslaget, men såsom förhållandet nu är, kan jag ej finna lämpligt, att Riksdagen åter börjar flytta anslagssiffran.

Likasom regeringen, såsom här blifvit nämndt, respekterat Riksdagens uttalade önskan, bör också Andra Kammaren respektera sitt eget uttalande. Och någon värre fara kan ett afslag ej medföra, än att frågan får anstå till ett annat år; jag är öfvertygad att det ej kan vara till någon skada. Men om det skall blifva någon ändring, så bör föreningen komma fram med ett bestämt uttalande, på det vi må veta hvad vi hafva att rätta oss efter och ej behöfva tala om denna fråga den ena riksdagen efter den andra.

På dessa i korthet anförda skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! Herr vice talmannen sade, att Riksdagen blifvit uttröttad på den här frågan, emedan den år efter år kommit fram, och föreningen aldrig visat sig nöjd, fastän Riksdagen gång efter annan höjt sitt anslag. Ja, det är en annan fråga, som herr talmannen torde veta också kommit fram år för år och gång på gång, och det har visat sig, att de, som fört den frågans talan, aldrig kunnat blifva nöjda, jag menar tullfrågan. Då Riksdagen år 1888 beslöt att införa tullar, sade herr vice talmannen ungefär så här: »låt oss få den här lilla tullen, så veta vi åtminstone, att vi få det och det för vår tunna säd» — men sedan har tullen ökats undan för undan till ett sådant belopp, att om någon från frihandelssidan då hade sagt, att våra protektionister aldrig komme att stanna, förrän de vore uppe vid en tull af 6 kronor

50 öre för 100 kilogram mjöl, så hade han blifvit stämplad, såsom den der uppenbarligen smädade tullvännerna.

Mosskulturföreningen fick sitt första anslag år 1890. Det är således ej så många år, den erhållit anslag, som tullvännerna agiterat för sina tullar. Dertill kommer, att mosskulturföreningen alltid begärt och förklarat sig *nödvändigt behöfva* 15,000 kronor om året. Detta har Riksdagen emellertid ej velat gå in på, utan ömsom afslagit, ömsom endast delvis bifallit hvad föreningen begärt. Men det är klart, att mosskulturföreningen håller på den summa, som den från början begärt, då den ju vet, att den är nödvändig. Och att den är nödvändig, torde framgå af den omständigheten, att föreningens årliga utgifter belöpa sig till omkring 50,000 kronor. Efter min mening vore det ej mer än rätt och billigt, att staten bidroge till dessa utgifter åtminstone med en tredjedel.

Nu förhåller det sig visserligen så, att Riksdagen i fjor i enlighet med statsutskottets hemställan i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t tog in de der besynnerliga orden, att mosskulturföreningen skulle låta sig nöja med det då anslagna beloppet »för en längre följd af år» Huru de orden kommo in, kan jag ej förklara, och hvad det var för en fiffikus, som vållade, att de kommo in, det vet jag icke heller. Men säkert är, att det är orimligt, att en sådan der mellanmening inföt. Eller jag hemställer till herr vice talmannen, hvad han skulle hafva sagt, om Riksdagen år 1888 hade förklarat tullvännerna, att de skulle få den tull, som de så länge kälstat på, med vilkor att de låte sig nöja med den en längre följd af år. Det skulle han naturligtvis hafva funnit orimligt. Aldrig skall väl den ena Riksdagen ändå kunna på sådant sätt med någon rätt binda händerna på följande Riksdagar. Omständigheter kunna ju inträffa, som göra det nödvändigt att besluta annorlunda, än man ett år förut tänkte skulle komma att behövas.

Nu för min enskilda del vill jag säga, att det skulle vara Riksdagen synnerligen värdigt att riktigt kraftigt understödja alla sådana företag, som gå ut på att sprida kunskap om jordens rätta skötsel, på det man måtte kunna aftvinga henne en ständigt bättre gröda, än hon förut lemnat. Allt som kan vara egnadt att upparbeta vårt land, så att det måtte blifva ett fruktbart land, ett land, som kan föda en stor befolkning af nöjda medborgare, bör Riksdagen understödja. Det är mycket mer praktiskt än att införa tullar, genom hvilka man blott lärar dem, som komma i åtnjutande deraf, om icke precis att sofva, så åtminstone icke långt derifrån. Mosskulturföreningen har till sin uppgift att i detta afseende väcka vårt folk och hålla det vaket. Sådant är besvärligt, men mycket helsosamt. Jag tror ock, att det är Riksdagen värdigt att af alla krafter understödja hvarje dylikt sträfvande. För min del hoppas jag den tiden må komma, då den summa, som Riksdagen beviljar för det här ändamålet, måtte börja icke med siffrorna 1, 3, 5 utan med 5, 3, 1.

Hvad beträffar sjelfva behöfvet af mosskulturföreningen och dess arbete, så har Kongl. Maj:t erkänt det. Men Kongl. Maj:t har ansett sig bunden af det der uttalandet af Riksdagen i fjor. Landbruksstyrelsen har likasa förklarat, att den anser föreningens arbete vara

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)*

Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
foreningen.
(Forts.)

af ofantligt stor vigt, och säger, att den har gjort sig högt förtjent om den svenska mosskulturen, och att det vore i hög grad önskvärdt, att den för sin fortsatta verksamhet finge det i motionen begärda understödet; men styrelsen anser, att då Riksdagen i fjor gjorde det der famösa uttalandet, så kan den nu icke tillstyrka högre belopp än då.

Nu hafva herrarne sig bekant, att Första Kammaren gått ifrån statsutskottets beslut. Den som i Första Kammaren försvarade utskottets hemställan sade, om jag nu mins rätt hvad jag läst i tidningarna, att han icke skulle sörja, om motionen bifölles. Jag hoppas ock, att statsutskottets ledamöter från denna kammare icke skola blifva mycket sorgsna, om den äfven här bifalles.

Jag har en bekant, en f. d. bonde, uti det län, som jag sjelf tillhör. Han har för flera år tillbaka lemnat sitt hemman åt sin son. Men så fick han för några år tillbaka i händerna en af mosskulturforeningens skrifter. Den läste han med stort intresse. Sedan gick han till sin son och bad att få använda en myr, som hörde till hemmanet, men som man sällan eller aldrig plägade slå, emedan der icke växte så mycket gräs, att det lönade sig att slå? — »Ja», sade sonen, »det får Ni gerna.» Och nu började han att bearbeta myren efter mosskulturforeningens skrift. Han sade mig — det var då 3 å 4 år han hållit på dermed — att han icke blott fått alla sina kostnader igen, utan ock hade, om jag minnes rätt, 600 kronor öfver och för tillfället en massa hö, som han trodde sig få sälja för jag tror 1,200 kronor. Det var andra bönder, som hade sett detta och förundrat sig deröfver. En af dem hade ock tagit sig för att göra på samma sätt som han; men det slog totalt fel för honom. Då går han till den andre och säger: »Hör du, huru kan det komma sig, att det lyckats så bra för dig, men gått så illa för mig?» Den andre frågade tillbaka: »Huru gjorde du då? Gjorde du alldeles såsom det stod i skriften?» Nej, han hade fått reda på andra konstgjorda gödningsämnen för någon krona bättre pris per säck hos den och den köpmannen. Det hade han köpt, och det kuggade han sig nu på.

Detta kan visa, huru viktigt och nödvändigt det är, att en riktig kunskap sprides om den betydelse, som våra mossar hafva, och huru de böra bearbetas för att göras fruktbarande. När jag nu tänker på, huru Riksdagen i förmiddags höjde utan vidare invändning anslaget till premiering af nötboskap med 25,000 kronor, så förstår jag icke, hvarför Riksdagen nu skulle snålas med 1,500 kronor, som behöfdes för att hjälpa mosskulturforeningen.

Jag kan icke sluta detta anförande utan att påpeka åtskilliga anmärkningsvärda omständigheter ur mosskulturforeningens tidskrifts förteckning på de inkomster, foreningen har att påräkna. Det är ju märkvärdigt, att medan Gefleborgs läns hushållningssällskap till mosskulturforeningen anslagit 1,000 kronor, har i ett sådant län som Upsala hushållningssällskapet anslagit allenast 200 kronor, i Stockholms län 300 kronor, i Malmöhus län 600 kronor. Stockholms läns landsting har beviljat 200 kronor, under det att Upsala läns landsting icke tycks hafva anslagit någonting alls. Jag tror, att det vore godt, om Riksdagen genom att nu öka anslaget tillika föreginge lands-

tingen och hushållningssällskapen med ett godt exempel, som de kunde efterfölja. Derigenom skulle mosskulturföreningen utan tvifvel få de medel, den behöfde.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till motionen.

Herr von Friesen: Det kan ju hända, att någon statsutskottsledamot i Första Kammaren har sagt, att han icke skulle beklaga, om nu motionen ginge igenom. Men för min del anser jag, oaktadt jag alltid har hållit på mosskulturföreningen, att det skulle vara högst beklagligt, om denna motion nu skulle af kammaren bifallas. Ty jag fäster uppmärksamheten på, att Riksdagen förra året, utan att någon invändning deremot gjordes, skref på följande sätt: »Höjningen af anslaget har dock icke ansetts böra öfverstiga det belopp, hvarmed statsutskottet nästlidet år ansåg anslaget böra ökas, eller 3,500 kronor. Med anledning häraf får Riksdagen, under uttalande af den uppfattning, att efter en sådan anslagshöjning anspråken på statsbidrag till mosskulturföreningen måtte för en längre följd af år begränsas till högst samma belopp som det nu beviljade, anmäla, att Eders Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sättet bifallits, att Riksdagen till understöd åt svenska mosskulturföreningen på extra stat för år 1897 anvisat ett anslag af 13,500 kronor.»

Den föregående ärade talaren tycktes anse, att detta hade kommit till genom något suffens af någon »fiffikus», som jag tror han yttrade sig. Men det är visst icke förhållandet, utan det var efter en lång öfverläggning inom statsutskottet, som detta yttrande tillkom. Detta yttrande meddelades redan i statsutskottets motivering för beviljandet af de 13,500 kronorna, och ingen enda röst höjdes, såvidt jag minnes, här i kammaren mot denna utskottets motivering. Då måtte det väl kunna anses, att det är fullt medvetet som Riksdagen uttalat detta. Men då vore det väl underligt, om nu, då i själfva verket en mycket ofullständigare utredning föreligger än förra året och på en enskild motionärs förslag, Riksdagen skulle bevilja det högre beloppet, hvilket föregående år nekades.

Som den föregående ärade talaren omnämnde, har mosskulturföreningen med skäl anslag af landstingen; och det synes mig, som om det är af landstingen de utöfver statsanslaget erforderliga anslagen böra beviljas. Sjelfva beloppet 13,500 kronor var icke så omotiveradt, ty utskottet ansåg, att om landstingen beviljade lika mycket, nemligen också 13,500 kronor, skulle mosskulturföreningen få det belopp, som den sjelf hade beräknat skola vara erforderligt för dess ändamål.

Jag skulle för min del, det säger jag uppriktigt, icke hafva något emot att anslaget höjes från 13,500 till 15,000 kronor, om icke Riksdagen, utan att en röst deremot höjdes, förra året hade skrivit, att Riksdagen ansåg, att anslaget skulle för en längre följd af år begränsas till det nu ifrågakomna beloppet. När Riksdagen har skrivit detta, så synes mig dock, att Riksdagen bör stå vid hvad den har skrivit.

Herr vice talmannen Danielson: Jag begärde ordet med anledning af herr Waldenströms yttrande. Jag började först bli som litet

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)*

Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)

förvånad öfver herr Waldenströms anförande. Men mot slutet af detsamma tyckte jag icke så illa om det, ty han talade om att blott därför att anspråk ofta framställas, de vore berättigade. Han säger, att det är förhållandet med mosskulturföreningens anspråk; därför att de ofta framställts, äro de berättigade. Sålunda hoppas jag, att herr Waldenström med afseende på tullarne måtte finna, att de äro berättigade, blott vi ofta tala om saken, och då kommer han och hjälper oss, ja, öfvergår helt och hållet på vår sida. Detta syntes mig vara att sätta värde på, och det vill jag tacka herr Waldenström för.

Sedan yttrade han ock, att blott man finge en sådan der mosskulturföreningens skrift i sina händer, finge man sofva och vara huru liknöjd som helst, och det skulle ändock gå bra. Nej, min snälle herr Waldenström! Det är verkligen så, att man icke sofver sig till någonting, utan man får arbeta både på det ena och andra området, om man vill vinna någonting. Men trots alla dessa goda sidor har mosskulturföreningens verksamhet som allt annat äfven en fränsida. Det är icke få, som i det fallet sökt göra efter som mosskulturföreningen har antydt, och som i ekonomiskt hänseende stupat på kuppen. Det finnes rätt många exempel derpå. Man skall därför icke göra för mycket af saken, utan det kan äfven anföras skäl emot. Jag har erkänt mosskulturföreningens nit och sträfvan i dess arbete, men jag kan därför icke på detta sätt år efter år, så att säga, sätta Riksdagens värdighet lägre än dess anspråk.

Jag kunde visserligen hafva litet annat att säga, men jag tycker, att den föregående talaren klargjorde saken, och jag vill icke uppehålla herrarne längre. Jag vill blott tillägga den mening, jag antyde i början, att nu tror jag herr Waldenström helt nära har blifvit protektionist, så det tyckes ej fattas mera än dessa 1,500 kronor till mosskulturföreningen.

Herr Waldenström: Den »snälle» vice talmannen har icke riktigt hört på, hvad jag sade. Jag sade icke, att ett kraf blir berättigadt därför, att det ofta upprepas, utan jag sade, att det var naturligt, att mosskulturföreningen upprepade samma kraf år efter år, när den ansåg sig nödvändigt behöfva den begärda summan. Hvad jag ville frammbålla var att protektionisterna, som år efter år under en längre tid jemt och samt kommit tillbaka till tullfrågan, icke hafva rätt att säga, att Riksdagen blir uttröttad på mosskulturföreningen därför, att den ständigt kommer igen med sin fråga. Men det var icke på den grunden jag ansåg, att detta anslag vore berättigadt, och jag anförde det icke heller som någon grund alls.

Hvad för öfrigt beträffar det herr vice talmannen sade, att han visste, att många hade »stupat på kuppen» vid sina försök att odla sina mossar, så tror jag det också. Jag nämnde ju ock ett exempel af en bonde, som följde anvisningarna något så när, men, för att få gödningsämnen någon krona billigare, afvek i väsentliga stycken och fick plikta därför. Att man stupar på den kuppen, rar visserligen icke mosskulturföreningen för.

Hvad slutligen anbelangar herr von Friesens yttrande, tror jag

för min enskilda del icke alls, i likhet med honom, att det är öfverensstämmande med Riksdagens värdighet att säga, att det under en längre följd af år icke bör komma i fråga att föreningen får mer än 13,500 kronor. Äfven om det icke höjde sig en röst mot detta besynnerliga tillägg i fjor, tror jag i sjelfva verket, att icke många tänkte på hvad de orden inneburo. I hvad fall som helst måste jag emellertid anse dessa ord som ett misstag, emedan en föregående Riksdag icke bör binda bänderna på en efterföljande. Men om ett misstag är begånget i fjor, så är det alls icke under Riksdagens värdighet att rätta det i år. Det har Första Kammaren känt och derfor bifallit motionerna; och det vore alldeles icke ur vägen, om Andra Kammaren i denna sak följde Första Kammarens exempel, om den också i många andra fall icke har skäl att följa det.

*Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Jag underskattar ej de förtjenster, som svenska mosskulturföreningen har inlagt särskildt rörande kultiveringen af våra mossar. Men jag ville blott be att få säga några ord med anledning af det exempel, som herr Waldenström anförde rörande den der bonden, som tog så stor förtjenst af en förut nästan oduglig mosse. Jag har i flera år varit ledamot af denna mosskulturförening och i min ringa mån bidragit till det mål, för hvilket den sträfvar. Jag fick såsom ledamot naturligtvis ock mosskulturföreningens, lät mig säga, mycket förtjenstfullt redigerade tidskrift, Här förekom bland annat en uppsats, författad af en professor, hvori det framhölls, att man på senare tiden har kommit under fund med, att på mossar vore det lämpligt att så råg i slutet af oktober månad.

Nu får jag nämna, att ibland oss den normala tiden att så rågen är i medlet af Augusti. Jag följde emellertid det i tidskriften lemnade exemplet mycket noga, och jag kan försäkra herr Waldenström, att jag också gödslade precis i enlighet med hvad i uppsatsen i fråga angafs såsom lämpligt, men resultatet blef en totalt misslyckad skörd. Detta gaf mig anledning att närmare taga reda på förhållandet, och jag fick då reda på, att denne professor var en tysk, och att det skildrade experimentet gälde Tyskland, men detta fans icke angifvet i tidskriften.

Med anledning häraf och oaktadt jag sätter värde på föreningen och tidskriften, så tror jag icke, att föreningen är ofelbar. Det kan hända, att den i vissa afseenden ger råd, som äro betydligt opraktiska och icke lämpa sig för alla delar af landet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i föreliggande punkt.

Herr von Friesen: Blott några få ord! Det kan icke vara min mening att säga, att en föregående Riksdag har bundit denna Riksdags händer. Men det förefaller mig högst besynnerligt, om i synnerhet medlemmar, som förra riksdagen icke hade någonting att invända mot hvad som här står skrifvet, nu komma och vilja ändra det beslut, som då här fattades.

Tillika ber jag få fästa herr Waldenströms uppmärksamhet på, att han sjelf ofta varit med om att binda kamrarnes händer. Har det t. ex., då ett anslag beviljats att utgå under en följd af år, nä-

Angående
anslag till
svenska
mosskultur-
föreningen
(Forts.)

gonsin fallit honom in att ett kommande år neka att bevilja detta anslag? Jag tror det icke.

Herr Waldenström: Jag har lika litet som mosskulturföreningen själf velat säga, att denna förening är ofelbar, och att hon icke anser sig vara det bevisar hon själf genom de upprepade försök hon anställer; ty om hon vore ofelbar eller ansåge sig vara det, så skulle hon naturligtvis icke behöfva fortsätta med sina försök.

Om herr Daniel Persson i föreningens tidskrift läser en uppsats af en tysk professor, så tycker jag, att han borde förstå, att hvad han der läser icke gäller Dalarne, utan Tyskland, och detta utan att mosskulturföreningen skulle särskildt behöfva säga honom det.

Hvad för öfrigt beträffar det, som herr von Friesen nu sist sade, så är det ju klart, att Riksdagen kau t. ex. bestämma ett visst belopp att utgå under följden af ett visst antal år. På det viset måste man naturligtvis stundom binda händerna på kommande Riksdagar, emedan man icke beviljat hela summan att utgå under ett enda år, utan fördelar den på flera. Men detta är någonting helt annat än att säga: »Nu bevilja vi 10,000 kronor eller 13,500 kronor, men vi vilja på samma gång säga ifrån att vi göra det med förbehåll, att I icke kommen igen med denna fråga under en längre följd af år.» Märken väl mine herrar uttrycket: *under en längre följd af år.* Detta är ett begrepp, som är mycket tånjbart, och det skall äfven efter fem års förlopp kunna åberopas såsom ett skäl mot förhöjning af anslaget.

Herr Persson i Tällberg: Jag vill endast säga gent emot herr Waldenströms anmärkning, att, såsom jag nämnde i mitt första anförande, det icke var angifvet i tidningen, på hvilken plats det beskrifna sättet att gå till väga vore lämpligt, och lektor Waldenström måste väl medgifva, att om i en tidskrift, som utgifves i Jönköping, en dylik redogörelse intages, man kan vara befogad att tro, att detta förfarande skall lämpa sig för svenska förhållanden, när det icke var uttryckligen angifvet, att de endast skulle lämpa sig för Tyskland.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Enligt de derunder gjorda yrkanden gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till den ifrågavarande motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 29:de punkten af förevarande utlåtande, n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren beslutit att till understöd åt svenska mosskulturföreningen på extra stat för år 1898 anvisa 15,000 kronor.

Omröstningen utföll med 119 ja och 76 nej; hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 30—37.

Biföllos.

Punkten 38.

Lades till handlingarne.

Punkten 39.

Bifölles.

§ 2.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, dels ock väckt motion, åsyftande ändring af samma lagrum.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 10 i
gällande
förordning
om lagfart.*

I detta utlåtande hemställde utskottet till en början, att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick bifallas, ville för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af 10 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Härigenom förordnas, att 10 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 31 december 1891, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Kan till följd af de i 6, 7, 8 och 9 §§ gifna föreskrifter sökt lagfart ej beviljas, eller finnes sökandes rätt vara tvistig, eller möter, enligt den i 18 § nämnda bok eller eljest, mot bifall till ansökningsgen annat hinder, som icke är af beskaffenhet, att den jemlikt 5 § genast bör afslås, förklare rätten ansökningsgen hvilande i afbidan på hindrets undanrödjande. Tvist, som bör afdömas, innan ansökningsgen slutligen pröfvas, skall, om den ej redan är vid domstol anhängig, af rätten förvisas till särskildt utförande i laga ordning.

Är lagfartsansökning förklarad hvilande till följd af hinder, hvarom i 7 § förmäles, skall kungörelse derom af rätten utfärdas, om

Angående
ändrad
lydelse af
§ 10 i
gällande
förordning
om lagfart.
(Forts.)

sökanden det äskar. Varder ej, efter det genom sökandens försorg nämnda kungörelse tre gånger, minst en månad mellan hvarje gång, blifvit såväl införd i allmänna tidningarna som ock, när fråga är om egendom å landet, uppläst i kyrkan för den församling, der egendomen är belägen, äfvensom, när tingslaget består af mera än en församling, jemväl i kyrkorna för angränsande inom tingslaget belägna församlingar, klander å fänget instämtdt samt i rättens lagfartsprotokoll antecknadtt inom fem år efter sista kungörandet; och förekommer ej heller eljest anledning att annan eger bättre rätt till egendomen; då må den omständighet att förre egarens åtkomst ej styrkes icke vidare utgöra hinder för lagfartens beviljande, der det visas, att sökanden eller han och hans rättsinnehafvare oafbrutet under nämnda fem år varit i mantals- och skattskriuiningslängd upptagne såsom egare till fastigheten. Innan i ty fall ansökningen bifallas må, skall kronans ombudsman i orten deröfver höras.

I afseende å lagfartsansökning, hvarom kungörelse utfärdats, innan denna lag trädt i kraft, skall gälla hvad hittills varit stadgadtt.

Efter uppläsandet häraf anförde

Herr Persson i Tällberg: För min del kan jag icke finna, att Kongl. Maj:t gifvit ett tillfredsställande svar på Riksdagens skrifvelse af den 3 maj 1895. Riksdagen anhöll då i nämnda skrifvelse, att Kongl. Maj:t »måtte taga i öfvervägande, i hvad mån en inskränkning i fråga om den i 10 § af lagfartsförordningen stadgade bestämelse om kungörelses uppläsande i kyrka lämpligen kunde ega rum, samt, derest detta funnes vara förhållandet, till Riksdagen framlägga förslag till ändrade lagbestämmelser i sådant syfte.» Nu har Kongl. Maj:t sökt att lösa frågan på det sättet, att han föreslagit den ändring i nämnda lag, att ifrågavarande kungörelse skulle uppläsas i kyrkan för den församling, der egendomen är belägen, äfvensom i angränsande församlingars kyrkor. Nu har lagutskottet mycket riktigt anmärkt, att härigenom kunde uppstå en utsträckning i stället för en inskränkning i kungörelsesättet. Men äfven med den ordalydelse, som lagutskottet gifvit ifrågavarande paragraf, är jag icke heller till freds. Det blir visserligen en inskränkning, det skall jag villigt medgifva, men i sammanhang dermed blir också förenad en viss risk. Det blir nemligen i alla fall beroende på vederbörande domhafvandes subjektiva uppfattning, huruvida kungörelsen skall uppläsas i den eller den kyrkan. Följden deraf kan då bli den, att, om man låtit uppläsa kungörelsen i 3, 4 socknars kyrkor enligt dåvarande domhafvandens föreskrift, efter några år kan komma en annan domhafvande, som säger, att kungörelsen borde ha varit uppläst äfven i den och den kyrkan, och man får då följaktligen eu baklexa och får vänta i ytterligare fem år, innan lagfartsärendet kan upptagas till behandling. I detta afseende skulle jag önskat, att utskottet gått något längre. Vi ha en sorglig erfarenhet i fråga om öfvergångstiden

till 1891 års lag i detta syfte. En del domhafvande hyste den uppfattningen, att, när den nya lagen kom till stånd, man icke skulle behöva låta det gå tio år från den tid, sista kungörelsen var uppläst eller blifvit kungjord i tidningarna, utan att det vore tillräckligt, om endast fem år gått. Följden blef då den, att de lagfartssökande skaffade sig diariibevis från vederbörande häradsskrifvare och togo bevis af kronans ombud i orten, kronofogden, att han icke hade något att invända mot lagfartsansökningen. Men när de kommo inför domstolen, kunde de få höra, att gamla författningen der skulle tillämpas och följaktligen tio år förgå, innan ärendet kunde upptagas till pröfning. Detta osäkerhetstillstånd rådde, tills Kongl. Maj:ts utslag den 31 augusti 1893 föll, och då fick man veta, att tio år måste förgå, innan en sådan lagfartsansökan kunde få fullföljas. Nu fruktar jag för att, äfven med den inskränkning utskottet gjort, vi skola råka ut för samma obestämda förhållande. Jag finner visserligen, att herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet har åberopat ett förhållande, som skulle vara analogt med detta, nemligen 19 § i kongl. förordningen af den 30 december 1880 angående jordegares rätt öfver vattnet å hans grund. Men jag vill för det första anmärka, att det nu förevarande fallet icke är precis analogt med det exempel, han anförde, ty der är saken något tydligare definierad, alldenstund det bestämmes, att kungörelsen skall uppläsas i kyrkan i den församling, der förrättningen skall hållas, och i kyrkorna i de församlingar, som gränsa intill vattendraget. Och vidare, om också denna förordning är något bättre än det förslag till lag, hvilket Kongl. Maj:t här framlagt, så anser jag för min del, att äfven nyssnämnda förordning i detta fall är så tänjbar, att herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet hellre borde hafva rigtat sin uppmärksamhet på att få den förordningen förbättrad än att taga den till mönster för nya författningar.

Jag skall för min del anhålla att få framställa ett yrkande om ändring uti det af lagutskottet afgifna förslag, nemligen att orden »äfvensom, när tingslaget består af mera än en församling, jemväl i kyrkorna för angränsande, inom tingslaget belägna församlingar» måtte uteslutas, och att således kungörelsen skall uppläsas *endast* i kyrkan för den församling, der egendomen är belägen.

Jag tror för min del, att denna uppläsning af kungörelser i kyrkorna i praktiskt hänseende icke är af synnerligen stor betydelse, utan hufvudsakligen är en formsak; den, som vill taga reda på sådant, gör det väl icke i kyrkan. Presterna uppläsa kungörelserna ganska hastigt och lågt, och man får icke förtänka presterna, att de göra så, ty detta uppläsande är för dem ganska betungande. Derför tror jag, att det skulle äfven af presterna i allmänhet helsas med tillfredsställelse, om detta kungörelsesätt inskränktes derhän, att kungörelsen upplästes endast i kyrkan för den församling, hvarest egendomen är belägen. Jag vet väl, att Första Kamraren redan fattat sitt beslut i denna fråga, men jag skulle ändock gerna önska, att denna kammare uttalade sig i den riktning, som jag nu angifvit, ty om också derigenom frågan skulle förfalla för ett år, så tror jag icke, att någon synnerligen stor olycka derigenom skulle ske. Dessutom

Angående
ändrad
lydelse af
§ 10 i
gällande
förordning
om lagfart.
(Forts.)

Angående
ändrad
lydelse af
§ 10 i
gällande
förordning
om lagfart.
(Forts.)

lyser jag den öfvertygelsen, att Kongl. Maj:t skall framlägga för nästa Riksdag förslag i den af mig angifna riktning, om det inom denna kammare skulle visa sig, att det finnes sympatier för ett sådant förslag.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på mitt framställda yrkande.

Herr Petersson i Brystorp: Herr grefve och talman, mine herrar! I fråga om huru lagfart skall sökas finnas ju fullt tydliga och klara bestämmelser. Den inskränkning i dessa bestämmelser, som den föregående talaren föreslog, nemligen att kungörelsen skulle uppläsas endast i kyrkan för den församling, der egendomen är belägen, anser jag vara olämplig. Vi skola nemligen ihågkomma, att beträffande kungörelse i Post och Inrikes Tidningar det bland allmogen icke är många, som läsa denna tidning, och att det icke är någon småsak att styrka åtkomsten till en fastighet. Det är icke omöjligt, att äfven i angränsande socknar anspråk kunna framställas på att komma i åtnjutande af den fastighet, hvarå lagfart sökes. Jag anser det vara alldeles för litet, att, såsom den föregående talaren föreslog, kungörelsen uppläses endast i kyrkan för den församling, der egendomen är belägen. Derigenom skulle många kunna blifva i okunnighet om detta förfarande, och jag anser för öfrigt, att så många inskränkningar som möjligt redan blifvit gjorda i detta afseende.

Den föregående talaren framhöll en omständighet, som han ansåg betänkelig, nemligen att när man kom till tinget och sökte lagfart, så kunde domaren möjligen göra den invändning, att kungörelsen icke vore uppläst i de kyrkor, som erfordrades, men då jag läser utskottets motivering, så anser jag, att denna farhåga är alldeles öfverflödig, ty det står ju tydligt och klart, att kungörelsen skall uppläsas i kyrkorna för angränsande, inom tingslaget belägna församlingar, och nog borde man väl hafva reda på hvilka dessa församlingar äro. Ej heller är det för den sökande någon svårighet att få kungörelsen uppläst samt intyg derom från pastorerna i närgränsande församlingar. Lagen är således enligt min tanke tydlig och klar, och domaren kan icke göra någon invändning mot denna pålysning. Jag anser för min del, att ingen inskränkning bör göras uti lagutskottets förslag, utan yrkar bifall till detsamma.

Herr Bruzelius: Herr talman! Det ämne, som denna fråga berör, angår ett mycket viktigt förhållande, nemligen eganderättsförhållandet till jord.

Det förhåller sig nemligen för närvarande på det sätt, att när man icke klarligen kan visa åtkomst till ett fång, skall derom utfärdas kungörelse. I ett så viktigt fall, då lagfart å ett fång sökes, der åtkomsten icke kan med handlingar styrkas, erfordras, enligt mitt förmenande, att man tillvägagår med största försigtighet, och jag tror därför, att uti ifrågavarande fall, då kungörelse skall utfärdas, det icke är nog, att kungörelsen uppläses endast i kyrkan för den församling, der egendomen är belägen, utan, då tingslaget består af

flera församlingar, jemväl i angränsande församlingar. Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till lagutskottets förslag.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 10 i
gällande
förordning
om lagfart.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Skärhus: Den grundprincip, som herr Persson i Tällberg framhöll, syntes vara den, att man icke kunde veta, hvilka församlingar, som gränsade intill den församling, der kungörelsen om lagfart upplästes, men detta förefaller mig ganska förvånande.

Kongl. Maj:ts förslag är, såsom herrarne veta, vidsträcktare, eller att kungörelsen skulle uppläsas i alla angränsande församlingar rundt omkring den, hvarest ifrågavarande fastighet är belägen, men lagutskottet har ansett det vara alldeles tillräckligt, om uppläsandet eger rum i de församlingar, som böra till samma tingslag. Detta senare förslag anser jag vara alldeles klart, så att ingen tvetydighet kan uppkomma, hvarför jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Persson i Tällberg: Jag vill omnämna, att i det tingslag, som jag tillhör, finnes det fem kyrkor, i hvilka dessa kungörelser skola uppläsas enligt nu gällande bestämmelser, ty såsom herrarne veta, är det föreskrifvet, att kungörelserna skola uppläsas i tingslagets *alla* kyrkor, men genom den lydelse, som Kongl. Maj:t nu vill gifva åt ifrågavarande stadgande, skulle det kunna hända, att detta blir ännu mera utsträckt, emedan det är så obestämdt uttryckt. Församlingarna kunna nemligen vara angränsande, fastän det icke ligger någon bygd intill. Den socken, jag tillhör, Leksands socken, går långt norr ut. Angränsande socknar äro Näs, Jerna och Floda m. fl., förutom de socknar, som finnas inom tingslaget, och på så sätt skulle man komma i vida fältet. Det kan blifva svårt att afgöra, hvilka socknar, som äro angränsande, äfven efter den lydelse, lagutskottet gifvit förslaget, och därför byser jag mina betänkligheter deremot.

Herr Svensson i Karlskrona: Jag kan icke finna, att det kan ligga den ringaste tvetydighet uti den af lagutskottet formulerade lydelsen af ifrågavarande bestämmelse, ty det heter ju tydligt, att kungörelserna skola uppläsas i de angränsande församlingarna, som ligga inom *samma* tingslag som ifrågavarande fastighet. Hvar och en bör väl veta, hvar hans församlings gränser befinna sig, och hvilken församling, som stöter intill densamma; derom kan ju icke blifva tvifvel.

Då jag således anser, att med den inskränkning, som lagutskottet föreslagit, det icke kan blifva fråga om att gå utom tingslaget och följaktligen ingen tvetydighet kan uppstå, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Jag tror, att den ärade talarrens på dalabänken oro helt enkelt beror derpå, att han förblandar »angränsande» med »närlägen», men angränsande betyder naturligen något, som gränsar intill, och har man det klart för sig, och det måste ju hvarje domare hafva, så kan icke någon tvekan uppstå.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Angående
ändrad
lydelse af
§ 10 i
gällande
förordning
om lagfart.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr tal-
mannen till proposition upptagit hvartera af de båda yrkanden,
som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

I sammanhang med ofvanberörda proposition hade utskottet till
behandling förehafvt en inom Andra Kammaren af herr *N. Åkesson* i
enahanda ämne väckt motion, n:o 16, hvilken blifvit till utskottet
hänvisad; och hemställde utskottet. att nämnda motion icke måtte
till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom yttrade:

Herr Åkesson: Herr talman! Då kammaren uti föregående
punkt af föreliggande betänkande antagit Kongl. Maj:ts proposition
om ändring i lagen angående lagfart å fång till fast egendom, hvilken
ändring undanröjt i hufvudsakliga delar de olägenheter, hvilka jag
genom min motion velat förebygga, så anser jag mig dermed nöjd
och har icke något yrkande att framställa.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Om ändrad
lydelse af
41 § konkurs-
lagen.

Föredrogs vidare lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af
Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af
41 § konkurslagen den 18 september 1862.

Utskottet hemställde i detta utlåtande:

att Riksdagen, under förklarande att Kongl. Maj:ts ifrågavarande
proposition icke kunnat i oförändradt skick bifallas, måtte för sin
del antaga följande

Lag

Om ändrad lydelse af 41 § konkurslagen den 18 september 1862.

Härigenom förordnas, att 41 § konkurslagen, sådant detta lagrum
lyder enligt förordningen den 6 augusti 1881, skall erhålla följande
ändrade lydelse:

Då gode män utses, förordne ock rätten eller domaren en ärlig
och förständig man att i konkurssaken vara rättens ombudsman.
Härtill må ej utses rättens ordförande, ej heller, i stad, annan ledamot
af rätten. Ombudsmannen åligger att öfver gode människens och
sysslomännens förvaltning hafva tillsyn: att vid de borgenärernas
sammanträden utom rätten, der han är tillstädes, föra ordet: att hos
rätten eller domaren anmäla de frågor, hvilka af konkurssaken
uppstå och rättens profning påkalla: och att i öfrigt vidtaga de
åtgärder och beslut, hvilka enligt denna lag på rättens ombudsman
ankomma.

Har den, som till ombudsman förordnas, ej förut aflagt domareed; gånge sådan ed inför rätten eller domaren, innan han nämnda befattning tillträder.

Om ändrad lydelse af 41 § konkurslagen.

(Forts.)

Beträffande detta ärende anförde:

Herr Petri: Då jag anser, att nu ifrågavarande lagförslag innefattar en icke så obetydlig pricketning åt städernas rådstufvurätter, ber jag att få inlägga min gensaga mot detsamma. Innan jag går vidare, så ber jag att få nämna, att jag, ehuru ledamot af rådhusrätt, icke på öfver 20 år utöfvat något rättens ombudsmannaskap och icke haft någon inkomst från sådana befattningar, hvarför jag kan yttra mig alldeles opartiskt i frågan.

Lagförslaget innebär, såsom herrarne torde hafva observerat, den förändring, att i stället för att enligt nu gällande bestämmelse rätten eller domaren får tillsätta rättens ombudsman inom eller utom rätten, skulle hädanefter *rådhusrätten* icke ega utse rättens ombudsman inom rätten, med undantag för de rådhusrätter, hvilka äro delade i två afdelningar, då rätten eger till rättens ombudsman utse den ledamot, som tjenstgör på en annan afdelning än den, som handlägger konkursärenden. Men lagutskottet har ändrat Kongl. Maj:ts förslag derhän, att detta undantag icke får gälla, utan föreslagit, att förbudet mot tillsättande af rättens ombudsman inom sig skall gälla för alla rådstufvurätter utan undantag. Hvilka äro nu motiven till denna föreslagna förändring? Ja, derom får man icke veta något af föreliggande handlingar, utan man måste gå tillbaka till 1895 års riksdagsförhandlingar. Riksdagen beslöt då den förändring, att rätten icke får tillsätta rättens ombudsman inom sig, hvilket stadgande skulle gälla både för stads- och landsrätt. Men motiven till den då skedda förändringen förefalla mig ganska klena. Det hufvudsakligaste motivet dertill var, att man hört uppgifvas, att inom åtskilliga rådstufvurätter ombudsmannaarfvodena fördelades mellan rättens ledamöter, och ett annat var, att om rätten skulle komma att pröfva något arfvode, som vore tillerkänt rättens ombudsman, rätten möjligen skulle taga hänsyn till kamratskapet och icke vara alldeles ojäfvig. Jag har dock, vidkommande första motivet, aldrig hört, att någon sådan oegentlighet förekommit inom någon rådstufvurätt, och det skulle högeligen förvåna mig, om något sådant inträffat.

Jag tror, att ledamöterna inom rådhusrätterna äro fullt ut lika samvetsgranna som andra domare; och till dess motsatsen blifvit styrkt, kan jag icke få för mig, att något sådant passerat.

Beträffande det andra motivet, att hänsyn skulle tagas till kamratskap, så är jag likaledes öfvertygad om, att sådant icke kan komma i fråga. Jag tror icke, att den svenska domarecorpsen vare sig i städerna eller på landet vid utöfningen af sin tjenst tager hänsyn till dylika förhållanden.

När motiven enligt mitt förmenande voro så klena och man icke bör, så vidt jag kan förstå, grunda en lagförändring på motiv, som till stor del endast härleda sig från hörsagor, tycker jag för min

Om ändrad
lydelse af
41 § konkurs-
lagen.
(Forts.)

del, att förändringen kan anses opåkallad. Men eftersom Riksdagen en gång beslutat en sådan förändring och förslaget nu kommer igen, så får jag hemställa, huruvida, om detta blir lag, något vinnes dermed. Skulle man utgå från en sådan förutsättning som den, att förut, när rättens ombudsman kunde utses inom rätten, ledamöterna af rätten delade arvodet, skulle man förutsätta, att de kunde tillåta sig en så pass oegentlig handling, så kan jag icke finna, att det icke skulle kunna gå för sig, äfven när en person utom rätten blir utsedd. Afven i det fallet kunna sådana öfverenskommelser lika väl träffas. Jag kan således icke finna, att denna lagförändring är på något sätt af behovet påkallad.

Då jag salunda anser, att förslaget är opåkalladt, att det icke kan blifva effektivt och att det, som jag nämnde, enligt mitt förmenande innefattar en alldeles oberättigad prickning mot rådhusrätternas ledamöter, som ensamma drabbas deraf, så anbåller jag, fastän med ringa förhoppning om framgång, att få yrka afslag på såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr Restadius: Herr talman! Af lagutskottets förevarande betänkande behagade kammaren inhemta, att utskottet vidtagit en ändring i de bestämmelser, som skola tjena till ledning vid utseendet af rättens ombudsman, en ändring i hvad Kongl. Maj:t föreslagit, i det att lagutskottet borttagit den af Kongl. Maj:t föreslagna bestämmelsen, att i städer, der rådhusrätten arbetar på afdelningar, ledamot i annan afdelning än den, som handlägger konkursärenden, skulle kunna utses till rättens ombudsman. Då emellertid lagutskottets förslag redan är antaget af Första Kammaren, och jag har anledning förmoda, att sympatierna för detsamma jemväl i denna kammare äro större än för Kongl. Maj:ts förslag, så vill jag icke söka närmare motivera min privata mening, att lagutskottet har gått vida utöfver det mål, som vid 1895 års riksdag angafs vara äsyftadt med lagförändringen.

Det är således icke i afsigt att söka åstadkomma en ändring i förslaget, som jag tagit till orda, utan därför, att det synes mig, att lagbudet icke är affattadt med sådan tydlighet, att man i ett visst fall kan säga, hvad lagen egentligen skulle bjuda, derest detta förslag varder till lag upphöjdt. Det är nemligen förhållandet, att i Stockholms stad, och jag antager äfven i öfriga städer, der rådhusrätten arbetar på afdelningar, är i gällande arbetsordning föreskrifvet, att magistraten eger att förordna en extra ordinarie tjänsteman att såsom domare rätten biträda. I praktiken går man så till väga, att en sådan tjänsteman, som uppnått domareåldern och fått förordnande att föra protokoll i någon sak, bemyndigas att deri ock vara domare. Är han då sådan ledamot af rätten, som lagförslaget bjuder icke kunna förordnas till rättens ombudsman, eller är han det icke? Att med ledning af ifrågavarande bestämmelser med säkerhet afgöra denna fråga torde möta vanskligheter. Men mig förefaller det orimligt, att, om jag är extra ordinarie tjänsteman på en annan afdelning än den, som handlägger konkursärenden, och deltager såsom domare i handläggning af 3, 4, 5 eller 6 mål, jag derigenom skulle vara

förhindrad att vara rättens ombudsman. Jag skulle därför vilja hemställa, om icke för att undanröjda ett missförstånd, som med lagförslagets nuvarande lydelse lätt skulle kunna uppstå, det tillägget borde göras, att icke till rättens ombudsman må utses den extra ordinarie tjänsteman, som erhållit förordnande att vara ledamot, eller den, som eger rätt att biträda vid handläggningen af konkursärenden. Förslaget i sistberörda del har jag gifvit en så vidsträckt omfattning för att det må närmare ansluta sig till lagutskottets förslag, icke därför, att, enligt min uppfattning, laga hinder för en extra ordinarie tjänsteman att förordnas till rättens ombudsman borde uppkomma af den orsak, att han i något mål kunnat hafva biträdt konkursafdelningen såsom domare.

*Om ändrad
lydelse af
41 § konkurs-
lagen
(Forts.)*

Det är naturligtvis icke min mening att här på stående fot söka affatta ett lagbud, och det lär icke heller kunna antagas, att Andra Kammaren skulle vilja på stående fot antaga ett sådant förslag.

Jag tillåter mig därför att hemställa, det kammaren måtte återremittera ärendet till lagutskottets förnyade behandling, på det att den ofullständighet, som synes förefinnas, måtte varda undanröjd.

Herr Petersson i Brystorp: Herr grefve och talman! Anledningen till förändringen är, att de städer, der rådstufvurätterna arbeta på flera afdelningar, skulle blifva likställda med de öfriga, de mindre städerna, der rådstufvurätterna arbeta endast på en afdelning. Derfor är detta tillägg gjordt.

Beträffande den framställning, som den siste talaren gjorde om extra ordinarie tjänstemän, kan jag icke fatta annat, än att så länge en sådan är tjänstgörande, kan han icke få åtaga sig ombudsmannas-
skap.

Jag tycker för min del, att rådstufvurätterna i städerna eller dess ledamöter skulle helt enkelt af grannlagenhetsskäl antaga denna denna lag med nöje. Ty vi må komma i håg, att 67 § konkurslagen föreskrifver, att arfvodet till rättens ombudsman skall i hvarje fall pröfvas af rätten. Är då rätten behörig att pröfva egen sak, i händelse en ledamot skulle vara rättens ombudsman? Jag tror, att de motioner, som blifvit väckta i denna sak, gifvit god anledning till att rättelse må ske, och en sådan rättelse har nu blifvit föreslagen. Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Bruzelius: I den kongl. propositionen hemställes, att till rättens ombudsman »må ej utses rättens ordförande, ej heller, i stad, annan ledamot af rätten; dock att, der konkursärenden till särskild rättens afdelning höra, ledamot af annan afdelning må till ombudsman förordnas.»

Mot detta lagförslag hafva ett par justitieråd gjort en anmärkning, och jag tillåter mig att uppläsa något af hvad den ene anfört. Han säger: »Det enligt lagförslaget gjorda undantag i afseende å rådstufvurätter i större städer synes mig vara särdeles olämpligt. Något behof af ett dylikt undantagsstadgande föreligger icke, ty just i de större städerna finnas för rättens ombudsmannabefattning fullt lämpliga personer till stort antal utom rådstufvurätten.» Och vidare

Om ändrad
lydelse af
41 § konkurs-
lagen.
(Forts.)

säger han: »Den tillsyn, rätten bör egna dess ombudsman, och hvilken tillsyn, jemlikt 42 § konkurslagen, kan sträckas ända derhän, att ombudsmannen må från befattningen entledigas, blir mycket lätt illusorisk, eller kan åtminstone få skenet häraf och menligt inverka på domstolens anseende, om det tillåtes ledamöter på konkursafdelningen att förordna sina kolleger på rådstufvurättens andra afdelningar till rättens ombudsmän i konkurser.» I anledning häraf hemstälde denna ledamot af högsta domstolen, att orden »eller, der konkursärenden till särskild rättens afdelning höra, af den afdelning» måtte ur förslaget utgå.

Detta har synts utskottet vara en mycket beaktansvärd anmärkning. Ty om man utgår derifrån, att en ledamot i rätten icke skall användas till ifrågavarande befattning, så är det nödvändigt, att man tager honom hvarken från den ena eller den andra afdelningen, emedan tienstgöringen mycket lätt kan kastas om; och här gäller det, att icke *ens* en misstanke får falla på en ledamot i en domstol.

Häradsbörfding Restadius ansåg, att man borde återremittera ärendet för att vinna klarhet, huru vida det föreslagna stadgandet skulle afse äfven en extra ordinarie tiensteman, som erhållit förordnande att biträda rätten. En sådan hemställan motsätter jag mig. I och med detsamma han är tillförordnad i rätten, får han icke taga emot något uppdrag i detta afseende af rätten. Jag tror icke det vara något bevändt med att återremittera förslaget för en sådan sak, som jag föreställer mig att lagutskottet icke skulle acceptera. Derför hemställer jag om bifall till lagutskottets förslag.

Herr *Jönsson* i Gammalstorp instämde häruti.

Herr *Petri*: Jag är uppkallad af herr *Petersson* i Brystorp, som nämnde, att rådhusrätterna af grannlagenhetsskäl borde afstå ifrån ifrågavarande privilegium, som de hafva. Ja, hade rådhusrätterna blifvit grannliga behandlade af vederbörande, så tror jag, att de skulle gerna afstått derifrån. Om det gäلت *alla* rätter och de blifvit likställda, ja, då skulle jag icke sagt ett ord deremot. Men som det nu är, måste jag opponera mig.

Vidare nämnde herr *Petersson*, att rätten skall ju pröfva det arfvode, som utgår till rättens ombudsman. Det är riktigt, men det är ju också alldeles klart, att den ledamot, som möjligen kan vara rättens ombudsman, deltagar icke i rättens öfverläggningar, och pröfningen blir lika samvetsgrann, när de öfriga göra det, som om en utomstående person vore ombudsman. Jag har aldrig hört, att något arfvode af rätten blifvit höjdt, men många gånger erfarit, att det blifvit sänkt, oafsedt om de förvaltande personerna varit medlemmar af rätten eller icke.

Herr *Restadius*: Herr *Petersson* i Brystorp har på min fråga lemnat det meddelandet, att en extra ordinarie tiensteman bör anses såsom ledamot af rätten, så länge han tienstgör. Men nu är förhållandet, att han tienstgör kanske en quart eller tjugu minuter, beroende på huru länge det mål förekommer till behandling, der han

för protokoll. Han skulle då under de tjugu minuterna icke vara berättigad att vara rättens ombudsman, men sedan målet blifvit behandladt, skulle han dertill vara behörig. Det är naturligtvis alldeles omöjligt att i praktiken tillämpa stadgandet på ett sådant sätt, och om i lagen ej finnes någon bestämd grund angifven, huru i ty fall förfaras skall, synes något annat svar på det af mig framställda spörsmålet ej kunna gifvas, än att lagförslaget, enligt utskottets betänkande, icke är tillämpligt på det af mig angifna fall.

Om ändrad
lydelse af
41 § konkurs-
lagen.

(Forts.)

Emellertid, för att erhålla en bestämd föreskrift härom, ber jag, med återkallande af min begäran om återremiss, få i stället yrka, att lagutskottets förslag förändras derhän, att orden »ej heller, i stad, annan ledamot af rätten» utbytas mot orden »ej heller, i stad, ständig ledamot af rätten», d. v. s. att ordet *annan* utbytes mot ordet *ständig*.

Herr *Zetterstrand* förenade sig med herr *Restadius*.

Herr *Petersson* i *Brystorp*: Herr grefve och talman! Jag kan icke fatta, hvarför herrarne äro så envisa till att få rättens ledamöter att vara ombudsmän. Det är, såsom herr *Bruzelius* nämnde, i städerna godt om personer, som äro lämpliga att vara rättens ombudsmän; och hvarför då försöka att få rättens ledamöter att vara ombudsmän, då det, såsom förut är nämnt, är rådstufvurätten sjelf, som afgör om arvodet åt dem. Detta kan lätt gifva anledning till misstanke om partiskhet, och då det nu alls icke är nödvändigt, att någon af rådstufvurättens ledamöter skall vara rättens ombudsman, hvarför skall man då så strängt hålla på detta yrkande? Jag tror, att så väl herr *Restadius* som herr *Petri* framkommit med obefogade eller åtminstone fullkomligt onödiga påståenden i detta fall, och vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr *Bruzelius*: Jag kan icke understödja herr *Restadius* i hans yrkande, att ordet »*annan*» må utbytas mot »*ständig*».

Det förhåller sig vanligen så, åtminstone i den stad jag tillhör, att rådmännen icke äro pensionsberättigade, och de innehafva därför tjensten ända till sin död.

Den *ynge* ordinarie rådmannen i *Kristianstad* dog en af de sista dagarne i sislidne december månad. Han var född år 1811.

Han hade, om jag minnes rätt, varit tjenstledig i öfver 10 år. Den i hans ställe tillförordnade ledamoten af rätten skulle således, efter herr *Restadius*' förslag, ha varit kompetent att under hela denna tid fungera som rättens ombudsman.

Den i ålder närmaste rådmannen i *Kristianstad* är född år 1814. Äfven för honom kan ju en dylik lång tjenstledighet komma i fråga.

Jag tror således, att man här icke bör göra någon skilnad mellan ständig och tillförordnad ledamot af rätten.

Ar det så, att man vill — och det tror jag att alla vilja — hylla den meningen, att *Cæsars* hustru icke ens får misstänkas, så bör man skänka sin röst för lagutskottets hemställan, dertill jag, herr talman, fortfarande yrkar bifall.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det propositioner af herr talmannen gifvits å hvart och ett af de qvarstående yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Om ändrade
bestämmelser
rörande val
af gode män
och
sysslomän
i konkurs
m. m.

§ 4.

Till behandling förekom härefter lagutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrade föreskrifter rörande val af gode män och sysslomän i konkurs samt bestämmande af arfvode åt konkursförvaltningen.

Med föranledande af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr Nilsson i Skärhus afgifna motion, n:o 26, hemställde utskottet i detta utlåtande, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande af förslag till sådan lagändring, att inskränkning vunnes i den rätt, som enligt nu gällande lagstiftning tillkommer gode män och sysslomän att å egna och andras vägnar utöfva rösträtt vid bestämmande af arfvode för dessa befattningar.

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Staaff: Herr talman, mine herrar! Motionären, och med honom lagutskottet, har uti detta förslag satt fingret på en af de många sjuka punkterna i vår konkurslagstiftning, och derom är ju icke annat än godt att säga. Men jag befarar, att, om Kongl. Maj:t skulle komma att utarbete ett lagförslag, baserat på de grunder, som lagutskottet uti sitt föreliggande skrifvelseförslag proponerat, ett sådant lagförslag svårligen skulle vara egnadt att i ringaste mån afhjelpa den olägenhet, som motionären påpekat och utskottet behjertat. Såsom hvar och en känner, som har haft något närmare erfarenhet om huru det tillgår i konkurser, är det synnerligen vanligt och skulle efter genomförande af en dylik lagstiftning säkerligen blifva ännu vanligare, att de personer, som intressera sig för att blifva gode män eller sysslomän i konkurser och därför söka att samla fullmagter från ett stort antal borgenärer, låta fullmagterna ställas icke på deras egna personer, utan på innehafvaren. En sådan fullmakt kan användas vid ett borgenärssammanträde af en person, sedan återtagas och vid ett följande borgenärssammanträde användas af en annan person. Det är temligen påtagligt, att de personer, hvilka såsom gode män eller sysslomän skola vara intresserade af att vid det borgenärssammanträde, der arfvodet bestämmes, öfva inflytande, komma att lemna de till innehafvaren ställda fullmagterna till ett biträde eller en vän, hvilken efter nödiga instruktioner röstar precis så, som konkursförvaltningen det önskar.

Det är således, herr talman, efter min tanke tydligt, att, såsom det förevarande lagförslagets grunder uti detta skrifvelseförslag äro antydda, de icke kunna leda till någon verkligen effektiv lagändring.

Hvad motionären och utskottet och, som jag hoppas, äfven Riksdagen önskar, det torde vara, att inskränkning må vinnas i möjlig-

heten för gode män och sysslomän att öfva inflytande vid bestämmandet af deras egna arfvoden, men detta vinnes icke genom att betaga dem personligen rätten att för sig sjelfva eller genom fullmägt för borgenärerna utöfva rösträtt, ty denna rösträtt kan, som sagdt, genom en enkel innehafvarefullmägt transporteras på annan person, och i sådant fall lärer icke någon anmärkning kunna framställas derom, att ett obehörigt inflytande gör sig gällande.

Herr talman! På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, vågar jag hemställa, att herr talmannen ville för kammaren framställa proposition å ärendets återförvisande till lagutskottet. Jag gör detta i den förhoppningen, att lagutskottet må kunna antingen sjelft angifva lämpligare grunder att uti skrifvelseförslaget till Kongl. Maj:t antyda eller ock, derest detta finnes icke vara möjligt, genom skrifvelseförslagens neutraliserande undanrödja de säkerligen alldeles olämpliga grunder, som nu äro i nämnda skrifvelseförslag antyddas.

Om ändrade bestämmelser rörande val af gode män och sysslomän i konkurs m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Petri*.

Herr Nilsson i Skärhus yttrade: Herr talman, mine herrar! Då Första Kammaren redan antagit detta skrifvelseförslag, oaktadt advokater äfven der sökte att bortförklara det viktiga mål, till hvilket utskottet med den föreslagna skrifvelsen syftar, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Bruzelius: Äfven jag tager mig friheten yrka bifall till utskottets förslag.

Den näst föregående talaren framhöll, att det önskemål, som här afses, skulle kunna eluderas på det sättet, att den, som ville blifva vald till syssloman, samlade fullmagter, ställda till innehafvaren, och sprede dem till sina vänner och bekanta. Derpå vill jag svara, att det icke står till att lagstifta så, att icke bestämmelserna i ifrågavarande hänseende kunna kringgås.

Då här emellertid icke föreligger något annat än en hemställa från lagutskottets sida, att Riksdagen ville, med föranledande af motionen, lägga saken i Kongl. Maj:ts hand, synes med ett bifall här till allt vara vunnet, som vid detta tillfälle står att vinna.

En återremiss till lagutskottet måste jag motsätta mig, då jag icke kan finna, att en dylik åtgärd skulle tjena till någonting.

Jag yrkar, som sagdt, herr talman, bifall till utskottets hemställa.

Herr Petersson i Brystorp: Den som från landsbygden har någon erfarenhet om konkursernas gång och dervid sett, huru en del personer framträda med fullmagter, måste verkligen erkänna, att en förändring i detta hänsende är nödvändig. Fullmagter uppbemas från banker och andra inteckningshafvare i konkursboets egendom, hvarest de, som innehafva dessa fullmagter, välja sig sjelfva till sysslomän. Att resultatet häraf blir godt, är emellertid icke alltid fallet. Dessa herrar må visserligen vara teoretiskt kun-

Om ändrade bestämmelser rörande val af gode män och syslsmän i konkurs m. m. niga män, men med praktiken är det mången gång som det kan, och konkursförvaltningen blir icke alltid den bästa.

Det är visserligen sant, hvad den förste talaren här nämnde, att fullmagterna kunna ställas på innehafvaren och sedermera placeras på andra händer. Det äro vi icke okunniga om. Och i 60 § konkurslagen stadgas, att icke allenast fordringsbeloppen, utan äfven de närvarande borgenärernas antal skola vid beslut inom borgenärscorpsen tagas i betraktande. Detta har gjort, att man hittills begagnat sig af den utvägen att utplantera fullmagter till kreti och pleti. Låt nu vara, att genom detta lagstadgande icke någon inskränkning skulle vinnas i afseende å rösträtten vid val af gode män och syslsmän, men i slutet af motiveringen uttalar sig utskottet för ett förbud för gode män och syslsmän »att vid bestämmande af arvode för dessa befattningar utöfva rösträtt på grund af fullmakt.» Det är just häri klämman ligger. I detta fall kunna icke fullmagtshafvarne sjelfva komma och rösta till sig stora arvoden, utan det blir hufvudmännen, som här fatta beslutet.

Jag anser detta förslag vara väl behöfligt och väl grundadt och yrkar därför bifall till lagutskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde i detta yttrande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner å de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Slutligen företogs handläggning af statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkten 1.

Bifölls.

Angående aflöningen för krigsarkivarien.

Punkten 2.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, under förutsättning af bifall till hvad Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen under punkt 3:o af denna hufvudtitel föreslagit, medgifva, att vid nuvarande krigsarkivariens afgång måtte indragas de å generalstabens stat för en krigsarkivarie uppförda löneförmåner, 4,000 kronor jemte två ålders-tillägg, samt det för en amanuens der uppförda arvode, 1,800 kronor, men deremot å samma stat uppföras följande arvoden:

till en krigsarkivarie	kronor 2,500: —
» » bibliotekarie	» 1,000: —
» » aktuarie	» 800: —

samt att, vid bifall härtill, minska anslaget till generalstaben, nu 251,000 kronor, med 1,500 kronor till 249,500 kronor.

I nämnda punkten 3:o af denna hufvudtitel hade Kongl. Maj:t rörande anslaget till intendenturcorpsen föreslagit Riksdagen att medgifva, att, för tillgodoseende af behofvet af redogörare vid generalstaben, a intendenturcorpsens stat måtte uppföras aflöning för ytterligare en intendent af andra klassen med tillhoppa 2,895 kronor, äfvensom att den till tjänstgöring vid generalstaben placerade intendenten måtte åtnjuta inqvarteringsersättning i likhet med hvad som vore medgifvet de intendent, som vore placerade å truppförband, der dylik förmån af befälet åtnjotes, samt att, vid bifall härtill, öka anslaget till intendenturcorpsen, nu 356,179 kronor, med 2,895 kronor till 359,074 kronor.

*Angående
aflöningen
för krigs-
arkivarien.*
(Forts.)

Dessa framställningar hade utskottet ansett böra i ett sammanhang behandlas; och hemstälde:

a) att Riksdagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställningar om förändring i generalstabens och intendenturcorpsens stater, att Riksdagen medgifver, att vid nuvarande krigsarkivariens afgång må indragas de å generalstabens stat för en krigsarkivarie uppförda löneförmåner, 4,000 kronor jemte två ålderstillägg, samt det för en amanuens der uppförda arfvode, 1,800 kronor, men deremot å samma stat uppföras följande arfvoden:

till en krigsarkivarie	kronor 2,500,
» » bibliotekarie	» 1,000,
» » aktuarie	» 800,
» » redogörare	» 1,500;

b) att, vid bifall till mom. a), anslaget till generalstaben må i 1898 års riksstat uppföras till oförändradt belopp af 251,000 kronor; samt

c) att, vid bifall till mom. a), anslaget till intendenturcorpsen må i 1898 års riksstat uppföras med oförändradt belopp af 356,179 kronor.

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *Chr. Lundeberg, H. P. P. Tamm, A. G. L. Billing, N. Fosser, I. Wijk, K. Bohnstedt, I. Kerfstedt, G. D. R. Tornerhjelm*, greve *Ph. Klingspor* och *J. G. Björlin*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Kongl. Maj:ts framställningar om förändring i intendenturcorpsens stat och, under förutsättning af bifall dertill, om förändring i generalstabens stat icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det till en början *mom. a)* af utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Odhner: Herr talman, mine herrar! Med afseende å det nu föredragna momentet ställer jag mig på samma ståndpunkt som reservanterna. Jag yrkar således i likhet med dessa, att *Kongl. Maj:ts framställningar om förändring i intendenturcorpsens stat och, under förutsättning af bifall dertill, om förändring i generalstabens stat icke måtte af Riksdagen bifallas.*

Hvad som föraledt mig att uppträda i denna sak är det styf-

Angående
afloingen
för krigs-
arkivarien.
(Forts.)

moderliga sätt, hvarpå krigsarkivet har blifvit behandladt utaf myndigheterna och utaf statsutskottet. Utgångspunkten för generalstabschefens resonnement, som ligger till grund för det hela, är visserligen utan tvifvel riktig, den nemligen, att krigsarkivarien, för att kunna sköta sin tjänst på ett tillfredsställande sätt, bör befrias från det påhäng, som kallas redögöresysslan vid generalstaben, ett uppdrag, som icke har något synnerligen gemensamt med hans egentliga befattning. För den, som något känner krigsarkivet, dess nuvarande omfång och betydhet, och för den, som känner den instruktion, som är utfärdad för krigsarkivariens verksamhet och göromål, för honom är det uppenbart, att krigsarkivarien icke kan sköta sin tjänst så som sig bör, derest han icke befrias från nämnda redögöresyssla. Detta är fullkomligt riktigt, men jag kan icke inse, att man, för att vinna detta syftsmål, skall behöfva till den grad försvaga hela krigsarkivets organisation, som skett i detta förslag.

Jag ber kammaren sjelf döma på grund af följande uppgifter. Krigsarkivets nuvarande stat utgöres af en krigsarkivarie med lön af 4,000 kronor jemte tvenne ålderstillägg å 500 kronor, således tillsammans 5,000 kronor, samt en amanuens, som tillika är bibliotekarie, med 1,800 kronors lön. Hvad skulle nu krigsarkivet få i stället? Jo, en *tillförordnad* krigsarkivarie med ett *arfvode* af 2,500 kronor, således endast halfva beloppet af den nuvarande lönen, och så — ingenting mera, utom det, att krigsarkivarien skulle befrias från redögöresysslan. Hvad amanuenslönen beträffar, komme den att delas emellan en bibliotekarie och en s. k. aktuarie för kommunikationsafdelningen. Följden af den föreslagna förändringen skulle således blifva den, att krigsarkivarietjensten icke längre skulle blifva en fast, ordinarie befattning med en lön, tillräcklig att föda sin man, utan ett tillfälligt förordnande, naturligtvis för en militär eller f. d. militär. Detta anser jag för min del vara en afgjord försämring.

Nu kan man visserligen invända, att tjensten under några år under ordinarie krigsarkivariens tjänstledighet skötts på förordnande.

Ja, jag vet mycket väl, att man haft tillgång till en icke blott fullt kompetent, utan utmärkt kompetent person att förestå tjensten, och så länge han finnes att tillgå, är visserligen allt godt och väl. Men ingen vet, huru länge denne blir i tillfälle att fortsätta med denna verksamhet. En duglig militär stiger i graderna och kan för öfrigt användas i mångahanda värf. En vacker dag måste den nu tillförordnade afgå, och huru vill man då reda sig? Någon amanuens, som kunnat inöfvas att blifva hans efterträdare, finnes icke, ty amanuenslönen vore ju på annat sätt använd. Man måste då förordna en militär eller f. d. militär till att upphålla tjensten, men en sådan person har, åtminstone i regeln, icke fått den utbildning, som erfordras, för att han skall kunna sköta tjensten på ett tillfredsställande sätt. Han stannar så kvar några år, nätt och jemnt så lång tid, som han behöfver för att någorlunda kunna sätta sig in i tjenstens detaljer, hvarefter han lemnar rum för en annan, som då är lika oerfaren i arkivfacket. På sådant sätt måste ju all kontinuitet, allt sammanhang i krigsarkivets ledning gå förloradt. Det kan med ett sådant system lätt inträffa en gång i framtiden, att det icke finnes någon enda per-

son, som i grund känner krigsarkivet eller som är i stånd att visa de besökande till rätta vid handlingarnas begagnande.

Detta vore likväl mycket att beklaga, ty krigsarkivet är numera ett mycket värdefullt och omfattande arkiv, fullt af de viktigaste handlingar rörande vår krigshistoria, och de besökande utgöras icke blott af militärer, utan äfven af civila forskare. Krigsarkivet är således icke endast ett specifikt militärt arkiv.

Man kan lätt tänka sig, huru det skulle kunna gå med arkivets fortsatta ordnande, derest den nu föreslagna förändringen genomfördes. Ja, det skulle till och med kunna blifva svårt att för framtiden upprätthålla den ordning, som genom skickliga och flitiga händers arbete redan blifvit vunnin. Enda sättet att bevara och utveckla den dyrbara institution, som kallas krigsarkivet, är enligt min mening, att man bibehåller krigsarkivarietjensten i samma ställning som hittills, men befriad från den förut omtalade redogöresysslan. Endast på sådant sätt vinner man efter min tanke garanti för, att krigsarkivet allt framgent kommer att vårdas af en vetenskapligt utbildad och vederbörligen skolad arkivman, som uteslutande kan egna sig åt denna tjänst.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen; och jag ber tillika att få meddela kammaren, att denna reservation redan blifvit af Första Kammaren bifallen, som jag tror mig veta, utan omröstning.

Herr vice talmannen Danielson: Jag skall deremot be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror verkligen, att den föregående värde talaren icke med skäl kan säga, att utskottet gjort sig skyldigt till någon styfmoderlig behandling af krigsarkivet, då utskottet ju för sitt förslag kunnat stödja sig på de tvenne auktoriteter, som väl stå saken närmast. Såväl t. f. chefen för generalstabens som statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet hafva tillstyrkt krigsarkivarielönens utbytaude emot ett arfvode. Under sådana förhållanden synes det mig, att man icke med skäl kan säga, det utskottet af sig sjelft kommit fram med denna sak, då utskottet har följt den tanke, som i statsrådsprotokollet uttalats, och tillstyrkt allt, hvad Kongl. Maj:t i denna punkt begärt. Endast derutinnan skiljer sig utskottets förslag från Kongl. Maj:ts, att Kongl. Maj:t, sedan redogöresysslan blifvit skild från krigsarkivarietjensten, vill hafva en intendentsbefattning, under det att utskottet anser, att äfven denna redogöresysslas innehafvare kan erhålla arfvode. Detta är, som sagdt, det enda afseende, hvori utskottets förslag skiljer sig från Kongl. Maj:ts, och jag tror, att utskottets uppfattning godt kan försvaras.

Jag hade förestält mig, att ingen invändning här skulle förekomma med afseende på krigsarkivarie-, bibliotekarie- och aktuarie-tjensterna, ty angående dessa förekommer ju i utskottets förslag ingenting annat, än hvad Kongl. Maj:t sjelf föreslagit, och att det här endast skulle blifva tal om redogöraren, till hvilken utskottet endast velat anvisa ett arfvode, under det att Kongl. Maj:t velat hafva en tjänsteman på stat. Jag tror nu, att frågan bäst löses på

*Angående
aflöningen
för krigs-
arkivarien.*
(Forts.)

Angående
afloingen
för krigs-
arkivarien.
(Forts.)

det sätt, utskottet föreslagit. Sker ett afslag nu, hafva vi frågan olöst, och det är då högst sannolikt, att den kommer igen i ett sämre skick i förhållande till den uppfattning, vi hafva: att de ordinarie tjenstemännens antal icke bör ökas.

Den värde talaren erkände ju själf, att denna arkivariefattning under många år uppehållits af en annan person än den ordinarie innehafvaren och för ett betydligt mindre arvode än löpens belopp. Den nu föreslagna förändringen innebär således ingenting nytt, utan är endast ett fastslående af det, som fortgått i många år, och detta är förmodligen orsaken till att Kongl. Maj:t nu framkommit med detta förslag.

Jag ber, som sagdt, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Höjer: Jag skall deremot anhålla att till alla delar få instämman med riksarkivarien Odhner, både i hans resonnement och i hans yrkande. Det är visserligen något ovant för mig att på samma gång få yrka bifall till en åsigt, som blifvit omfattad af Första Kammarens reservanter, men ett undantag skall någon gång göras, och jag ber att få göra det nu.

Det högt ärade statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet har, såsom herrarne se såväl af statsutskottets betänkande som af Kongl. Maj:ts proposition, gjort till sitt det förslag, som blifvit framställt af den tillförordnade chefen för generalstaben. Herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet anser detta generalstabschefens förslag vara mycket lyckligt funnet. Jag tillåter mig att i det fallet vara af en alldeles motsatt mening. Jag anser för min del och på de skäl, som min högt ärade vän herr Odhner nyss anført, generalstabschefens förslag i högsta grad olyckligt funnet.

I en hufvudpunkt skall jag naturligtvis vara med om ett bifall till statsutskottets hemställan, i den nemligen, som handlar om redogörarebefattningens skiljande från krigsarkivarietjensten. Detta är en punkt i förslaget, som jag tror, att kammarens ledamöter något hvar få lof att hålla på. Likaledes kan jag dela statsutskottets uppfattning deri, att denna redogörarebefattning utan olägenhet kan uppehållas af en officer eller för detta militär emot ett arvode af 1,500 kronor. Jag är icke kompetent att bedöma de göromål, som skola åligga denne redogörare, men i detta fall litar jag såväl på herr statsrådet och chefens för kongl. landtförsvarsdepartementet som på statsutskottets omdöme. Herr statsrådet och statsutskottet skilja sig visserligen i en väsentlig sak så till vida, som herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet vill, att redogöraren skall förvandlas till en ny intendent på ordinarie stat, under det att statsutskottet anser, att han kan fullgöra sitt uppdrag utan att han erhåller en sådan ställning. Jag tror för min del, att kammaren utan alltför mycken risk kan ansluta sig till statsutskottets uppfattning.

För mig är emellertid sjelfva krigsarkivarietjensten hufvudsaken. Jag kan icke se annat, än att det vore att sätta krigsarkivets bestånd

på spel eller åtminstone att riskera dess normala utveckling, om man stälde hela denna viktiga institution, som går framåt och blir allt kraftigare, på ett slags förordnande genom att låta den skötas af en extra ordinarie tjänsteman, hvilken dertill ovilkorligen skulle vara militär eller för detta militär. Jag tror, liksom min högt ärade vän herr Odhner, att, skola vi tillgodose krigsarkivets bästa, kompetensen för att blifva krigsarkivarie icke bör bestå deruti, att man är eller har varit militär, lika litet som jag funnit det lämpligt, att kompetensen till embetet, då den nuvarande innehafvaren erhöll platsen, bestämdes till aflagd juridisk examen. För min del kan jag icke finna annat, än att det gifvetvis är *en* enda kompetens, som bör fordras för denna befattning, och det är den att vara skolad som arkivman. Ar det en militär, som uppfyller detta vilkor framför alla andra, så må man nämna honom till krigsarkivarie; är det deremot en civil person, som är den mest meriterade, då synes det mig alldeles klart, att han bör nämnas. Men icke bör det fordras att vara militär eller för detta militär såsom en oundviklig kompetens för att sköta en befattning, som enligt min uppfattning till sin natur är först och främst civil.

Det är således i två punkter, som jag skiljer mig från det högt ärade statsrådet och chefen för kongl. landtförvarsdepartementet. För det första vill jag hafva krigsarkivarien i alla afseenden, således äfven med hänsyn till aflöningsförhållanden, stående på ordinarie stat, såsom tills dato varit fallet, och för det andra anser jag, att kompetensen till platsen endast skall vara den att vara skolad såsom arkivman.

Jag ber således, herr talman, att få ansluta mig till herr Odhners yrkande.

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att, såväl i t. f. generalstabschefens underdåniga skrivelse i frågan som äfven i mitt anförande till statsrådsprotokollet, hufvudvigten är lagd på att *skilja* krigsarkivarie- och redogörarebefattningarna från hvarandra. Det ifrågasättes af Kongl. Maj:t, att för redogörarebefattningen skulle anställas en särskild tjänsteman på stat. Att gå så långt som att föreslå *både* arkivarie- och redogörarebefattningarnas besättande med personer på ordinarie stat, det vågade man sig icke på. Man såg i det förhållandet, att krigsarkivarietjensten under många år upprätthållits på sätt som det nu är fråga om att definitivt bestämma — och det på ett förtjenstfullt sätt — en möjlighet att lösa frågan. Men jag medgifver, att, om man på förhand vetat, att meningarna inom Riksdagen angående möjligheten att ordna redogörarens ställning varit så bestämda i den riktningen, att det för honom endast borde blifva ett arvode, t. f. generalstabschefen utan tvifvel icke skulle hafva kommit fram med det förslag, han nu framställt; och åtminstone skulle jag under sådana förhållanden icke hafva tillstyrkt Kongl. Maj:t att indraga den fasta krigsarkivarietjensten.

Angående
aflönningen
för krigs-
arkivarien.
(Forts.)

Angående
aflöningen
för krigs-
arkivarien.
(Forts.)

Herr Boëthius: Jag har kanske icke tillräcklig insigt om hurdana denne redogörarens äligganden äro, men det förefaller mig, som om verkliga krigsarkivariens uppgift vore viktigare. Jag är i likhet med herrar Odhner och Höjer öfvertygad om, att arkivet skulle komma att blifva lidande på den föreslagna anordningen. Och i likhet med herr Höjer har jag känt mig stött af de kompetensbestämmelser, som för den ifrågavarande arkivariebefattningen uppställts, eller att innehafvaren af densamma skall vara militär eller f. d. militär. Det är visserligen sant, att militärer på ett utmärkt sätt skött krigsarkivariebefattningen, men det hafva de icke gjort därför, att de varit militärer, utan därför att de haft kompetens såsom arkivtjenstemän. Hvad som således fordras för att kunna sköta krigsarkivet är kompetens såsom arkivtjenstemän; sedan må personen vara militär eller civil. Och särskildt betänkelig blir den föreslagna kompetensgrunden, om aflöningsförhållandena komma att blifva såsom de föreslagits. Ty då blir det fara värdt, att uppdraget att sköta krigsarkivariebefattningen användes såsom en tillfällig löneförbättring för någon ung militär eller någon f. d. militär. Men huru kommer det då att gå med arkivets värd? Man borde väl tycka, att den person, som nu på förordnande så väl skött detta viktiga värf, borde kunna tänka sig möjligheten att erhålla platsen, när den blifver ledig. Om så sker, då har man goda garantier för att krigsarkivariebefattningen verkligen blifver väl skött.

Då således den anordning i förevarande hänseende, som föreslagits af Kongl. Maj:t, icke synes mig betryggande, och utskottets förslag icke heller synes mig vara det, då här icke är något periculum in mora, utan vederbörande mycket väl kunna hafva tid på sig att tänka på saken ett år till, skall jag, herr talman, be att få yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr E. Carlsson i Göteborg: Herr grefve och talman, mine herrar! I likhet med den förste ärade talaren på stockholmsbänken, hvilken i en fråga som denna i framstående grad kan kallas sakkunnig, finner jag, att krigsarkivet i Kongl. Maj:ts proposition blifvit mycket styfmoderligt behandladt. Jag beklagar lifligt, att en sådan kongl. proposition kunnat framkomma som den, hvilken återfinnes i statsverkspropositionen under fjerde hufvudtiteln mom. 1 och 3. Jag beklagar det därför, att den utredning, som der förekommer, är särdeles bristfällig och mera egnad att inveckla än att utveckla saken. Jag beklagar det framför allt därför, att jag befarar, att ett bifall till denna proposition skulle kunna komma att för krigsarkivet medföra högst betänkliga följder, ja, hämma den löftesrika utveckling, i hvilken denna viktiga institution för närvarande befinner sig.

Desså betänkligheter hafva icke blifvit häfda genom det yttrande, som jag nyss haft tillfälle att från statsrådsbänken åhöra. Herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, som med all rätt önskar att från krigsarkivariesysslan afsöndra de dermed förbundna ekonomiska funktionerna, synes nemligen allt igenom betrakta saken på det sättet, att intendenturfrågan här är hufvudsak och krigsarkivariefrågan en mycket underordnad bisak.

Då jag under mitt historiska forskningsarbete haft många tillfällen att komma i beröring med krigsarkivet och lära känna förhållandena der, skall jag tillåta mig att lemna några närmare upplysningar angående arten och beskaffenheten af denna institution, upplysningar, som måhända kunna intressera herrarne och vara af nytta vid bedömandet af den föreliggande frågan.

*Angående
aflöningen
för krigs-
arkivarien.*
(Forts.)

Krigsarkivet är en jemförelsevis ung institution. Det grundar sig på kongl. brevet af den 5 december 1873, hvilket bestämde grunddragen af dess blifvande organisation och för detsamma faststälde en öfvergångsstat. Följande år, 1874, utnämndes den första krigsarkivarien, för hvilken den enda kompetensbestämmelsen blef, att han skulle hafva aflagt examen till rättegångsverken; hvarjemte — besynnerligt nog — stadgades, att han skulle vara redogörare vid generalstabens. År 1878 uppläts jordvåningen i generalstabens hus å Riddarholmen för den krigshistoriska afdelningen af nämnda stab, och der finnes nu krigsarkivet inrymdt i hela den ena flygeln och halfva den andra af nämnda våning.

För att gifva ett begrepp om krigsarkivets betydelse och storlek vill jag nämna, att enligt officiella uppgifter längden af arkivets löpande hyllor med handlingar utgör 2,7 kilometer eller mer än $\frac{1}{4}$ mil, af hvilka handlingar ännu icke ens hälften äro ordnade, men de öfriga ännu oordnade eller endast i klump ordnade efter ämnen. Vidare förvaras i krigsarkivet öfver 10,000 kartor, dels topografiska kartor, dels ock plankartor öfver fästningar och städer samt bataljplaner, hvilka allesammans äro ordnade och förtecknade och utgöra en samling af oskattbart värde för vår historia. Der finnes slutligen äfven en biografisk afdelning, ordnad i bokstafs följd och innehållande uppgifter rörande omkring 30,000 personer.

Krigsarkivet är, såsom af det sagda torde inses, af vigt icke blott för den militärvetenskapliga utbildningen, utan det begagnas äfven flitigt af allmänheten. Detta kan jag styrka genom officiella uppgifter om de besökandes antal under de senaste åren. Enligt uppgifter, lemnade från krigsarkivet, utgjorde antalet besök derstädes år 1892: 359, 1893: 438, 1894: 510, 1895: 504 och uppgick i föl till 674. Således har antalet besökande nära fördubblats under de sista 5 åren.

Snart hafva 19 år förflutit, sedan krigsarkivet började mottaga de rika samlingarna från krigskollegium, hvilka sedan vunnit tillökning från flera andra håll, så att krigsarkivet hastigt växt ut till en institution af högt värde för vår historiska forskning. För arkivets ordnande har under de gångna åren mycket uträttats under ledning af nitiska och sakkunniga personer. Men ofantligt mycket arbete återstår, innan krigsarkivet kan sägas hafva blifvit på ett tidsenligt sätt ordnad och försatt i ett sådant skick, att forskaren der snabbt och säkert kan finna hvad han söker. Annu är blott en ringa del af vägen till målet tillryggalagd och en god del återstår. Men erkännas måste, att arkivet befinner sig i en för framtiden lofvande utveckling, hvilken ej bör genom olämpliga administrationsåtgärder afbrytas.

Jag har velat anföra detta, för att herrarne fullständigt skola kunna fatta nödvändigheten deraf, att en institution af så värdefull

Angående
aflöningen
för krigs-
arkivarien.
(Forts.)

art och så betydande omfattning som vårt krigsarkiv, för att rätt vårdas, kräver sin egen man. Det torde ock vara uppenbart, att en så dyrbar samling — om den icke skall förfuskas, utan på ett lämpligt sätt göras tillgänglig för allmänheten — kräver icke blott sin egen vårdare, utan äfven en sådan, på hvilken måste sättas ganska höga kompetensfordringar både i afseende på vetenskaplig utbildning och framför allt i afseende på praktisk arkiverfarenhet, såsom här redan förut på sakkunnigt sätt af flere talare blifvit påvisadt.

Men om detta medgifves, är det också klart, att krigsarkivariebefattningen icke lämpligen kan, såsom i den kongl. propositionen föreslås, anförtros åt en extra ordinarie tjänsteman med ett arfvode af 2,500 kronor, eller mindre än här i förmiddags från många håll ansågs skäligt att gifva en fiskeriintendent, hvilken dock skulle få två ålderstillägg. Till denna arkivariebefattning måste brukas en person med särskilda fackinsigter, som gör arkivets vård och ordnande till sin lifsuppgift, och en sådan person finner man icke för ett pris af 2,500 kronor.

Det torde vara lika omöjligt att kommandera en löjtnant eller en ryttmästare att sköta en arkivariebefattning som att sätta en arkivarie i spetsen för en squadron, under vanliga förhållanden åtminstone, det vågar jag påstå. Undantag kunna gifvas i enstaka fall, det erkännes. Men en fluga gör ingen sommar, och bestämdt origtigt torde vara att bygga krigsarkivets framtida organisation på personliga förhållanden i stället för på sakliga skäl.

Hvad kan det då vara, som förmått herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet att framkomma med ett så föga ändamålsenligt förslag som att från generalstabens stat afföra den nuvarande ordinarie krigsarkivarielönen för att i stället ersätta denna med ett svagt arfvode åt en extra ordinarie embetsman, hvartill man uppenbarligen afser att begagna en för detta eller i tjänst varande militärperson? Jo, det är tydligen — såsom vi nyss erfarit — en önskan hos vederbörande att för billigt pris kunna åstadkomma en intendent till på intendenturcorpsens stat. Huruvida en sådan tjänsteman är nödvändig eller ej, skall jag här icke inlåta mig på, då tillräcklig utredning i det afseendet icke föreligger. Jag anser det mycket möjligt, att, om — såsom tillbörligt är — krigsarkivarien befrias från sina hittillsvarande ekonomiska bestyr, det kan blifva nödigt att vidtaga en åtgärd i sådan rigtning, som statsutskottet föreslagit. Men hvarför skall krigsarkivet för sådant ändamål få sitta emellan? Kan det väl sägas vara ett lämpligt tillvägagångssätt att, ekonomiskt taget, dela en ordinarie krigsarkivarie midt i tu, och af den ena halfvan göra en intendent eller en redogörare? Är det icke fara värdt, att resultatet af ett sådant tillvägagående blir mer eller mindre misslyckadt eller — för att tala på affärsspråk, då här synes vara fråga om affär — »billig und schlecht»? Särskildt lär krigsarkivet af en dylik anordning komma att lida till sin utveckling, då det hvarken i vetenskapligt eller i praktiskt afseende kan vara belåtet med den portionsersättning eller, rättare sagdt, ration — som sålunda skulle tillmätas det.

Vida naturligare synes det mig ha varit, om herr statsrådet och

chefen för landtförsvarsdepartementet låtit krigsarkivets stat få kvarstå orubbad, och i vanlig ordning begärt ett särskildt anslag för en intendent eller räkningsförare, om så befunnits nödigt. Detta behöfver ju icke kräfva någon stor uppoffring från statens sida, ty en dylik ekonomisk syssla torde väl — vida lämpligare än en krigsarkivariefattning — kunna skötas af en inkommanderad officer med ett tilläggsarfvode. Och något kan det väl ändå vara Riksdagen värdigt att offra för en så vigtig kulturinstitution som krigsarkivet, icke minst i en tid, då statsinkomsterna flyta rikligt, och då man anslår stora summor till det aktiva försvaret.

Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten derpå, att här icke är fråga om att inrätta någon ny arkivarietjenst, utan endast att bibehålla en gammal, sådan den är. Jag tror också, att den saken utan någon större kostnad för statsverket skall kunna på lämpligt sätt anordnas, om den tages i förnyadt öfvervägande. Mer än väl förstår jag, att majoriteten i statsutskottet — i det intrasslade skick hvart frågan förelåg — kunnat låta beveka sig att med någon jemkning i hufvudsak gå med på hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Men i en tid, då en ovanlig harmoni och samstämmighet i afseende på anslagsfrågor under 4:de hufvudtiteln är rådande inom statsutskottet, är det dock märkligt, att denna punkt är den enda, der en reservation från 10 utskottsmedlemmar framkommit, hvilken reservation, såsom bekant, vunnit Första Kammarens bifall. Jag tror också, att det vore denna kammare värdigt att fatta ett liknande beslut för att sätta Kongl. Maj:t i tillfälle att till ett kommande år framkomma med ett bättre genomtänkt förslag i ämnet.

Herr grefve och talman! På grund af hvad jag nu anført yrkar jag, i likhet med flera föregående talare, afslag å utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag i denna punkt, under förväntan, att regeringen till ett kommande år inkommer med nytt förslag i ämnet, som kan för krigsarkivets framtida bestånd och ändamålsenliga vård vara mera betryggande än det nu föreliggande.

Herr vice talmannen Danielson: Jag begärde ordet med anledning af den siste ärade talarens yttrande, att krigsarkivet hade ett sådant omfång, att hyllornas längd uppgick till 2 kilometer. Inom statsutskottet uppgafs, att de hade 5 kilometers längd, och nu kortar denne talare af dem till 2 kilometer. Snart kommer kanske någon annan och kortar af dem ännu mera. Vid sådant förhållande är det ju ännu mera skäl att antaga utskottets förslag. Samme talare frågade äfven, hvarför krigsarkivet skulle få sitta emellan. Jag tycker icke, att det, om utskottets förslag antages, får sitta emellan alls. Herrarne, som tala för reservationen, ha ju själva sagt, att det har utvecklat sig orimligt på de sista åren; men just under dessa år har krigsarkivarietjensten upprätthållits af en militär för ett arfvode. Vidare har det framhållits, att arkivarietjensten icke komme att blifva skött på ett tillfredsställande sätt, om den icke bibehölles på ordinarie stat. Men hvem borgar för att den, som får tjensten på ordinarie stat, icke om ett eller annat år kan blifva oduglig att sköta den; och då måste den ju åter upprätthållas på

*Angående
afloingen
för krigs-
arkivarien.*
(Forts.)

Angående
afslutningen
för krigs-
arkivarien.

(Forts.)

förordnande. Det är icke heller säkert, att, om tjensten besättes med ordinarie innehafvare, denne person bliver lämplig för densamma. Är det icke då bättre att hafva befattningen på extra stat, så att man när som helst kan få en lämplig person att sköta den. Jag tycker därför, att de skäl, som anförs mot utskottets förslag, icke äro hållbara. Hafva herrarne inga andra och bättre skäl att komma fram med, då tror jag att dessa icke äro mycket att hålla på.

Jag kan icke heller tro, att vederbörande, herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet och generalstabschefen, vilja arkivet så illa som herr Carlson sade, att det skulle gå dermed, om Kongl. Maj:ts proposition bifölles, utan de vilja nog, att det skall komma att utveckla sig på samma sätt som hittills. Nu framgår det mycket tydligt af de herrars anförande, som tala mot Kongl. Maj:ts proposition, att hela saken är, att de vilja hafva arkivariefattningen på ordinarie stat. Men om så kommer att blifva, då kommer nog den tjensten att blifva mycket dyrbar, ty då få vi betala både lön, tjenstgöringspenningar, ålderstillägg och pension. Jag anser därför, att det förslag till frågans lösning, som Kongl. Maj:t framlagt, är mycket lyckligt funnet. Och hvad beträffar skälet att utskottet afstyrkt, att för redogörarebefattningen skulle uppföras på ordinarie stat en ny intendenturtjensteman, tror jag, att det icke är något, som talar för afslag å utskottets förslag.

Då, såsom nämnts, inga skäl framhållits, som tala för att vi böra frångå utskottets hemställan, och ett antagande af reservanternas förslag säkerligen kommer att medföra större utgifter, än vi nu kunna förutse, skall jag fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

Jag vill tillika till herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet uttala ett erkännande därför, att herr statsrådet kommit fram med detta förslag till lösning af frågan om ett tillgodoseende af krigsarkivets vård mot skäligt arfvode.

Herr Odhner: Det enda egentliga skäl, som herr vice talmannen anförde såsom ytterligare stöd för utskottets mening, var, såvidt jag kunde finna, att krigsarkivariefattningen under ordinarie innehafvrens tjenstledighet några år skötts på förordnande af en militär och detta på ett mycket tillfredställande sätt, och att därför tjensten allt framgent borde kunna skötas på förordnande. Han synes ej hafva observerat ett och annat, som jag påpekade i mitt förra anförande. Jag erinrade då, att om den militär, som nu är tillförordnad, är en för befattningens skötande väl kvalificerad person, så torde detta utgöra ett undantagsfall. Det är tydligt, att en militär har en helt annan verksamhetsföretag, ett helt annat mål än att registrera och ordna gamla handlingar samt biträda den allmänhet, som i krigsarkivet gör forskningar. Det finnes säkert ej många militärer med ett sådant skaplygne, att de vilja för längre tid egna sig åt uppgiften att sköta ett arkiv. Jag vidhåller därför, att man måste söka en bättre garanti för krigsarkivets vederbörliga vård, än den som ligger i ett antagande af Kongl. Maj:ts förslag. En sådan finner jag endast deri, att arkivariefattningen fortfarande kommer att blifva på ordinarie stat. Det kan nog vara sant, att man till en sådan

befattning någon gång kan komma att göra ett olämpligt val; men icke kan ett eller annat sådant misstag vara något skäl för att staten skulle ställa sina ordinarie tjänster på förordnande.

Jag ber äfven att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att, om jag fattade herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rätt, han i denna fråga stälde sig så, att han skulle utan svårighet finna sig deri, om kammaren fattade samma beslut som Första Kammaren, så mycket mer som den af Kongl. Maj:t äskade nya redogörarebefattningen enligt utskottets förslag skulle bortfalla.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr E. Carlson i Göteborg: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag har i väsentliga delar blifvit förekommen af den siste ärade talaren, men ett par ord skall jag dock anhålla att som gemäle få rigta till herr vice talmannen.

Han yttrade, att jag skulle hafva sagt, att längden af löpande hyllor i krigsarkivet skulle vara 2 kilometer. Jag sade emellertid öfver 2,7 kilometer, och för rigtigheten af denna uppgift vill jag mot vice talmannens högt vördade auktoritet sätta en annan auktoritet, som i denna fråga torde få gälla högre, nemligen ett officiellt utlåtande af den 30 januari 1896, afgifvet af major Stedt, afdelningschefen för generalstabens krigshistoriska afdelning, ett utlåtande, som jag här håller i min hand och ur hvilket jag hemtat den ifrågavarande siffran, liksom flera andra i mitt förra yttrande lemnade sifferuppgifter. Herrarne kunna alltså sjelfva kontrollera dem, om så önskas.

Men för öfrigt skulle ju herr vice talmannens uppgift, om den vore riktig, vara ytterligare ett argument till förmån för min åsigt. Ty om hyllängden i arkivet uppginge ända till 5 kilometer och arkivet alltså vore mera omfattande än jag påstått, då behöfdes ju i ännu högre grad en särskild och väl förfaren tjänsteman att hålla arkivet i tillbörlig ordning, såsom jag yrkat.

Medan jag har ordet, skall jag äfven tillåta mig att erinra om herr vice talmannens här om dagen under debatten om mellaurikslagen till oss ställda uppmaning: »varer svenske». Jag vet knappast, om denna uppmaning skulle behöfva genljuda i en sådan församling som vår. Men det vet jag, att, skall det ligga någon mening i orden, måste de fattas så, att vi i alla frågor höra sätta fosterlandets intressen högre än alla andra, och det ej mindre, då det gäller kulturfrågor, än då det gäller tullfrågor. Jag frågar: kan det verkligen anses värdigt för ett land med så stora och ärorika minnen som Sverige att sätta sitt krigsarkiv på extraordinarie stat och sålunda försvaga en vigtig kulturinstitution?

Herr grefve och talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr A. Hedin: Under debatten har upplysts, att Första Kammaran afslagit såväl Kongl. Maj:ts proposition som statsutskottets förslag. Jag förmodar därför, att, hvilken utgången än må blifva i denna kammare, frågan för denna gång förfallit, då här icke lär kunna blifva fråga om någon gemensam votering, för såvidt icke den grundlagstolkning komme att i detta fall göra sig gällande,

*Angående
afslutningen
för krigs-
arkivarien.*
(Forts.)

Angående
afslutningen
för krigs-
arkivarien.
(Forts.)

hvilken, visserligen alldeles i strid med mina åsikter i ämnet, vid flera föregående tillfällen ländt till regel för Riksdagens handlingsätt. Så till vida torde det kunna vara af mindre vikt, hvad kammaren nu besluter. Men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att, äfven om så icke vore, som jag nu förutsatt, kammaren näppeligen, efter hvad vid diskussionen förekommit, kan hafva något annat val än att afslå statsutskottets hemställan. Det framgick efter mitt förmenande alldeles oförtydbart af chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande, att en hufvudförutsättning för Kongl. Maj:t förfelats i följd af det bestämda motstånd — jag tror hans uttryck var så — som inom riksdagen yppat sig mot Kongl. Maj:ts förslag, att en ny tjänsteman inom intendenturcorpsen skulle tillsättas. I det afseendet anser jag, att statsutskottet gjort en mycket god gerning genom att delvis bringa denna sak på rätt spår, då statsutskottet vägrat biträda förslaget om att med en ytterligare tjänsteman öka en corps, som redan torde vara öfverfödigt talrik. Emellertid framgår det af herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande enligt min tanke otvetydigt icke endast att han, såsom en ärad kamrat på stockholmsbänken yttrade, väl kan taga ett års tid på sig för att vidare fundera på saken, utan att Kongl. Maj:t i sjeliva verket behöfver och bör få ett års tid att fundera närmare på saken, sedan han nu genom statsutskottets, såsom jag nämnde, lyckliga ingripande i frågan om intendenturtjänstemännens antal fått en nyttig anvisning, i hvilken riktning denna frågas lösning bör gå.

Herr vice talmannen Danielson: Jag kan icke underlåta att, mot hvad professor Carlson ifrån Göteborg sade, då han ville tyda mitt yttrande för några dagar sedan såsom tillämpligt på denna fråga, framhålla, att detta icke går an.

Kunna vi icke visa oss vara svenske på annat sätt än genom att uppföra tjänstemän på ordinarie stat, så tror jag icke det är mycket värdt dermed.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den af herr Lundeberg m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som, beträffande mom. a) i andra punkten af statsutskottets förevarande utlåtande n:o 5, bifaller den vid detta moment afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet i nämnda moment hemställt.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 88 ja, men 99 nej; och hade kammaren alltså bifallit hvad utskottet uti ifrågasvarande moment hemställt.

Mom. b) och c).

Biföllos jemväl.

Punkterna 3—14.

Biföllos.

Punkten 15.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 23) hade herr A. G. Jönsson i Mårarp yrkat, att Riksdagen måtte för sin del besluta, det beväringssman, som utan eget förvållande blefve urståndsatt att vapenöfvas hela den lagstadgade öfningstiden, måtte utfå de 30 öre per dag för den tid han undergått öfning, hvilka skolat insättas i postsparbanken, i fall öfningen fortgått i 90 dagar; samt att rättsinnehafvare till beväringssman, som utan eget förvållande affidit, innan stadgad öfningstid hunnit för ändamålet användas, måtte likaledes berättigas att i stadgad ordning uppbära 30 öre för hvarje den aflidnes öfningsdag.

*Angående
utbetalning
af
värnpligtigs
dagaflöning.*

Utskottet hemställde emellertid, att motionen ej måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Jönsson i Mårarp: Ofta förekommer i det dagliga lifvet något, som kallas laga förfall. Det har fått detta namn, emedan det erkännes af lagen. Den, som utan eget förvållande är af oöfvervinneliga omständigheter hindrad att fullgöra en pligt, kan vanligtvis påräkna ursäkt för det af lagen. Detta vill jag tillämpa på den fråga, som jag upptagit i min motion. Senaste urtima Riksdagen beslöt, att af de 50 öre, som skulle lemnas såsom dagaflöning åt beväringssmännen, 30 öre skulle sättas in i sparbank för att efter fullgjorda 90 dagars öfning sedan lemnas till beväringssmännen, då de hade hemkommit till sina hemorter. Nåja, det äro de ganska belåtna med enligt mitt förmenande. Men det händer en och annan gång och kommer att hända, att en beväringssman genom olyckshändelse blir urståndsatt att fullgöra hela vapenöfningsskyldigheten. Han gör sitt första möte och gör det kanske med lust och framtidsutsigter. Det är ett godt krigarämne. Men sedan han kommit hem mellan mötena, kommer han ut för en olyckshändelse. Han kanske förlorar sina ögon genom ett sprängskott, eller förlorar han en eller annan lem i någon

*Angående
utbetalning
af
värnpligtigs
dagaflöning.*

(Forts.)

maskin. Ja, vi veta, att olyckan i det dagliga lifvet lurar öfver allt, särskildt för den, som skall förrätta kroppsarbete. Då är frågan, om icke denne yngling bör hafva rätt att uppbära de 20 kronor 40 öre eller något derät, som han borde hafva haft för sitt första möte efter fullgjorda vapenöfningar. Ja, det torde vara något att tänka på, om icke det vore rättvist. — Vidare kommer nog att hända och har händt, att någon beväringssyngling med döden afgår mellan mötena. Nå, då kan någon anmärka: då behöfver han icke de penningar, han skulle fått. Men han kanske har gamla föräldrar, efterlevande moder eller enka, som behöfva dessa slantar. Jag har sjelf blifvit tillfrågad af föräldrar till en affiden beväringssman, om de ej kunde få ut de styfrar, som voro intjenade af deras son. Jag har svarat, att det då nog ej kunde gå. Och så har jag nu föreslagit ändring i hithörande bestämmelser derhän, att dylika medel skulle kunna utfås på det sätt jag föreslagit. Och jag hoppas, att denna kammare, som ju gjort sig känd för att icke kasta bort penningar, men också gjort sig känd för att vara ömsint, der hjälp behöfts, och som anslagit pensioner till tjänstemän, som icke varit berättigade att erhålla sådana, kommit i håg äfven deras enkor och döttrar, ja, till och med jernvägsarbetare, skall vara böjd för att bifalla hvad jag föreslagit i min motion.

Jag anser det rättvist och billigt, och därför yrkar jag bifall till motionen.

Herr vice talmannen Danielson: Jag vill nämna, att på afdelningen voro vi alla ense om att hvad herr Jönsson föreslagit i motionen var mycket beaktansvärdt, så i det fallet rådde icke mer än en mening, men deremot beträffande möjligheten att gå fram på den väg herr Jönsson antydtt rådde tvifvel. Ty det är mycket svårt, att i fall, som i motionen afses, kunna styrka, när det verkligen varit laga förfall och icke ett förfall, som föranledts af andra orsaker. Detta är naturligtvis en svårighet, som ofta kan förekomma.

Hvad deremot beträffar motionen i den del, som afses att medlen skulle tillfalla en affiden beväringssmans släktingar, så tyckte vi, att detta var stridande mot den princip, som vi bestämde 1892, då den här frågan löstes, ty då ansåg man dessa medel icke som något arf, utan att de skulle betalas till beväringssmannen sjelf. Således kunde vi icke gerna gå den vägen heller.

Af dessa två skäl ansåg man sig icke kunna bifalla motionärens förslag, ehuru man naturligtvis uppfattade det behjertansvärda i motionens syfte. Dertill kom att vi ännu icke äro öfver sjelfva öfvergångsförslaget ifråga om den afskrifning som egentligen föreligger, och då tyckte man inom afdelningen och äfven inom utskottet, att man icke kunde tillstyrka hvad motionären ifrågasatt.

Det är, som sagdt, hufvudsakligen dessa skäl, som utgjorde hinder för bifall.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Mårarp: Då vill jag nämna, att hvad bevisningen vidkommer, förefaller den mycket enkel. Prestbevis eller be-

vis af kommunalmyndighet äro till fyllest, ty någon vidlyftig utredning behöfves väl icke för det fall att t. ex. en yngling dör, och att han har blifvit invalid, är ännu lättare bevisadt.

Jag vidhåller mitt förslag.

*Angående
utbetalning
af
värnpligtigs
dagaflöning.
(Forts.)*

Herr Erickson i Bjersby: Den uppfattningen kan nog hafva skäl för sig, att en beväringssman, som utan eget förvällande blifvit urståndsatt att vapenöfvas hela den lagstadgade tiden, utfår de 30 öre pr dag för den tid han undergått öfning, hvilka skolat insättas i postsparbanken, ifall han vapenöfvats i 90 dagar. Men deremot torde det icke kunna visas giltiga skäl för att rättsinnehafvare till beväringssman, som utan eget förvällande afidit, innan han hunnit fullgöra sin värnpligt, skulle ega rätt uppbära 30 öre för hvarje dag den afidne undergått öfning. Dessutom kunna fall inträffa, då det ej skulle vara möjligt att styrka, det en person utan eget förvällande afidit.

Som frågan nu föreligger, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Mårarp: Det är naturligtvis dens skyldighet, som vill hafva dessa penningar, att lemna sådana bevis, som blifva godkända. Kan han ej det, får han intet. Saken förefaller mig mycket enkel.

Herr A. Hedin: Jag skall endast anhålla att få i den allra största korthet uttala min sympati för motionärens förslag och tillika uppmana honom, att efter närmare öfvervägande af sätt och möjligheter han måhända med någon modifikation äfven af sjelfva syftet ville förnya förslaget. Jag tror, att han en annan gång kan påräkna framgång.

Herr Jönsson i Mårarp: I det hoppet skall jag vara så vänlig i afton, att jag icke skall i denna sena timme ens begära votering.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Vid föredragning dernäst af *punkten 16*, deri utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning af särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, dels af herr *N. Andersson* i Pettersborg, n:o 15, och dels af herr *L. P. Mallmin*, n:o 73, måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke rusthållares kostnad för skoning af nummerhäst under tienstgöring må kunna af statsverket öfvertagas äfvensom huruvida, på sätt sistnämnde motionär antydt, kostnaderna för skoniug af kavalleriets hästar må kunna genom förändrad anordning af denna angelägenhet i allmänhet nedbringas, begärdes ordet af

Herr Nilsson i Skärhus, som anförde: Herr talman! Blott några få ord. Jag hoppas, att Kongl. Maj:t skall taga denna fråga

i öfvervägande, och jag skall be att få fästa Kongl. Maj:ts eller nu för tillfället Riksdagens uppmärksamhet äfven på vigten, att kostnaderna för skoning af kavallerihästarne bringas ned genom förändrad anordning, så att det blir något billigare, än hvad nu är fallet. Det finnes nemligen iakttagelser gjorda af mig med afseende på dessa skoningsförhållanden vid de olika regementena, hvilka visa att staten och rusthållarne fått vidkännas olika stora utgifter. Jag skall nu icke upptaga till granskning mera än två, oaktadt jag har antecknat många. De jag ämnar omnämna äro det mest nordliga och det mest sydliga, således Norrlands dragonregemente och södra skånska dragonregementet. Norrlands dragonregemente har nedbringat skoningskostnaderna alldeles oerhördt, just genom att man der gått mera praktiskt till väga, nemligen så, att dit levereras skor för 28 öre kilogrammet. Vanliga ridskor väga icke mycket öfver 2 kilogram för 4 stycken. Alltså skulle en skoning för en häst icke uppgå till fullt 70 öre under alla förhållanden hvad materialet beträffar. Deremot hvad sjelfva kostnaden för underläggandet beträffar har jag mig icke densamma bekant, men den kan icke gå upp till så högt belopp, helst som enligt mitt förmenande vid hofbeslagsskola öfvadt manskap kunna och böra verkställa skoningen, hvadan kostnaden endast skulle komma att utgöra högst 70 öre såsom af mig förut omnämmts. Vid södra skånska dragonregementet finnes ej en enda häst, som skotts på statens eller rusthållarnes bekostnad för lägre belopp än 2 kronor 50 öre. När skor kunna skaffas för så billigt pris som det af mig nämnda, anser jag det böra bringas till närmare öfverensstämmelse mellan de olika regementena, ty en alltför stor olikhet dem emellan föreligger. Det, som särskildt ådragit sig min uppmärksamhet i dessa fall, är, att vid södra skånska dragonregementet hästar nyskotts med blott 14 dagars mellanrum; och man kan ej finna någon anledning, hvarför en så hastigt påkommen omskoning egt rum af dessa hästars alla skor. Att en och annan sko fallit undan, visar sig ju vid alla regementen, och att en och annan lagts under eller någon gång helomläggning förekommit efter kort tids förlopp har inträffat vid alla regementen, men ej att en så total omläggning, som här förekommit, egt rum vid något annat. Här har det märkvärdiga förhållandet inträffat, att på alla sqvadronerna ej en, utan flera hästar omskotts, till exempel först den 24 augusti och sedan den 6 och 7 september samma år. Och det har betalts 2 kronor 50 öre hvarje gång för denna nyskoning. Med skäl kan då frågas: Hvart har alla de skor tagit vägen, som staten 14 dagar förut betalt med 2 kronor 50 öre? Jag har ansett detta ej vara riktigt öfverensstämmande med en förständig och klok anordning. Och jag har därför velat omnämna detta förhållande, på det att, då Kongl. Maj:it nu tager denna fråga under behandling, hvilket statsutskottet tillstyrkt, han äfven må taga hänsyn till de af mig nu anmärkta förhållanden.

Jag har naturligtvis ej annat yrkande att göra än yrkande på bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarne.

I ordningen förekom dernäst *punkten 18*, angående öfriga, i utskottets utlåtande ej särskildt omförmälda ordinarie anslag under ifrågavarande hufvudtitel, och yttrade dervid

Herr Nydahl: Vid denna punkt anhåller jag att få yttra några få ord. I skrifvelse den 13 maj 1896, n:o 103, anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t »täcktes låta utarbета och derefter för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser mot användning af den s. k. totalisatorn för vadhållning bland allmänheten i sammanhang med offentliga kapplöpningar.» Ett sådant lagförslag har ännu icke för Riksdagen framlagts.

Under den nu föredragna punkten förekommer fjerde hufvudtitelns stora klumpsumma, eller »alla öfriga anslag.» Och å dessa — jag vill erinra mig på anslaget till extra utgifter — har Kongl. Maj:t i år liksom flera föregående år anvisat medel, 2,000 kronor, till pris vid kavalleriofficerares täffings- och hinderridter, hvilka åtminstone i Stockholm försiggått samtidigt med af enskildt sällskap anordnade kapplöpningar och vid hvilka vadhållning medelst totalisator egt rum.

Då Riksdagen uttalat sig emot dylik vadhållning och begärt lagstiftning i ämnet, synes det icke vara lämpligt att statsmedel utdelas till pris vid ridter, under hvilka totalisator är i verksamhet. Jag tillåter mig därför att värdsammast uttala den önskan, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ville föranstalta derom, att de af kavalleriofficerare utförda ridter, vid hvilka statsmedel utdelas till pris, måtte försiggå under sådana förhållanden, att totalisator vid dem icke kommer till användning.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkten 19.

Bifölls.

Punkten 20.

I *mom. a)* af föreliggande punkt hemställde utskottet, att Riksdagen måtte, för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén, af härför beviljad belopp på extra stat för år 1898 anvisa 1,247,000 kronor.

Angående anslag till anskaffning af nya eldhandvapen.

Efter föredragning häraf anförde

Herr Branting: Herr talman, mine herrar! Innan nu de stora anslagen komma att beviljas klubbslag efter klubbslag, skall jag be att här få hafva några ord sagda. Det var, som herrarne kanske

Angående
anslag till
anskaffning
af nya eld-
handvapen.
(Forts.)

erinra sig, ett tillfälle vid remiss af den kongl. propositionen att frambålla önskvärdheten af att icke alltför mycket måtte offras åt militaristiska ändamål. Jag uttalade då för min del den vissa förväntan, att statsutskottet emellertid icke skulle beakta dessa ropande röster i öknen, i riksdagens öken väl att märka, utan fortfara på den väg, som det förut följt, och gå på, som det gått på förut ungefär, med ständiga höjningar. Hvad som sedan inträffat har ju också visat, att denna förutsägelse blott var alltför väl grundad. Vi hafva nu nästan slutbehandlat ett betänkande, som i enighet mellan statsutskottets båda hälfter söker sitt motstycke på fjerde hufvudtiteln på långliga tider. Det må ju vara sant, att ett par större frågor undanskjutits, men det är väl ändå förvånande, att det ej kunnat blifva mera opposition från den sida, som skolat företräda sparsamhetens grundsats, än hvad fallet varit. Men man har väl gjort i detta fall så som många gånger förut. Man har väl kompromissat inom utskottet genom att jemka litet här och litet der; och på det sättet har till sist största delen af anslagen gått igenom.

Om man ser efter, är en ökning på de ordinarie anslagen af i rundt tal något mera än $\frac{1}{3}$ million kronor redan beviljad. Den ojemförligt största posten der faller på urtima beslutets konto. Enligt den då fastställda planen skulle ju i det år, hvars stat nu uppgöres, det åter göras en ny afskrifning af 10 procent på rustnings- och roteringsbesvärerna. Man har också, utan att en röst deremot höjts, voterat denna betydliga lindring åt den här representerade herskande klassen. Det må emellertid vara händt. Det är blott en konsekvens af hvad som skedde år 1892.

Ser man emellertid på de extra anslag, som här hvarje år fastställas, har hela summan af de minskningar, som statsutskottets mera sparsamhetsvänliga flygel lyckats åstadkomma, icke uppgått till högre belopp, än att man fått i den nu förevarande punkten 220,000 kronor mindre, än hvad Kongl. Maj:t begärt, vidare 50,000 kronor mindre för ett skjutfält och slutligen 40,000 kronor mindre på skarpskytteanslaget. Detta gör tillsammans en minskning på blott 310,000 kronor. Om man nu jemför detta med hela hufvudtitelns slutsumma, sådan den nu föreligger — och det kommer ju ändå senare några saker till, bland annat vidtutseende anslag till millionbefästningar — så är den ju 32 millioner, och de afprutningar, som ha skett, uppgå till 310,000 kronor. Om man än frånser de höjningar, som i alla fall skolat ske och alldeles kompensera afprutningen, bli besparingarne således enligt allra gynsammaste beräkning icke mera än en enda procent af hela det förslag till stat, som Kongl. Maj:t ansåg sig kunna under ett öfverflödande godt år för militära ändamål begära. Denna enda procent anser jag verkligen vara ett väl magert resultat; och jag har begärt ordet för att säga detta och kanske för att här göra ett yrkande, hvilket jag väl vet är dömdt att falla, men det må vara händt. Jag skall nemligen begära, att mau åtminstone må ställa sig på den ståndpunkten, att man icke, utöfver hvad som redan vid föregående riksdagar beviljats, ytterligare skjuter på militarismens vagn i dess raska fart framåt.

Beträffande nu denna gevärsanskaffning, så var det ju fråga om

15,000 gevär. Nu i år har statsutskottet på kompromissvägen kommit upp till 20,000⁰ gevär med motsvarande förhöjning i anslaget; och dessutom är det, som herrarne veta, begärdt 100,000 kronor till gevärsfaktoriets utvidgning. Sålunda blir det ju en ökning i hastighet vid anskaffningen, som väl denna Riksdag ej kan anses bunden vid genom föregående riksdagars beslut. I alla fall kan åtminstone jag, såsom nyvald ledamot, omöjligen anse mig bunden att bara gå på vidare; utan det må nu vara med det föregående, men hvad nu ytterligare kommer till, anser jag mig icke kunna rösta för.

Uti en motion i Första Kammaren af friherre Klinckowström har begärts 860,250 kronor, i stället för hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och det svarar emot de 15,000 gevär, som man för ett år sedan ansåg sig kunna nöja sig med att anskaffa — det var före forceringen; och den summan skulle jag således kunna komma till såsom innebärande ett förslag till nedsättning på i alla fall cirka 400,000 kronor på denna post, hvilket ju icke vore så alldeles obetydligt eller föraktligt, helst när man besinnar, att här föreligger en motion, i hvars syfte jag för min del instämt, angående en högst betydlig förhöjning af anslaget till arbetareförsäkringsfonden.

Skall man börja att göra besparingar, så skall det ske här, och äfven ur den synpunkten anser jag det vara allt skäl för kammaren att här ej alltför villigt följa det alltför eniga statsutskottet utan åtminstone försöka hålla emot och göra en demonstration deremot.

Det är dessutom ur ännu en annan synpunkt, jag ej kan anse det så alldeles välbetänkt, att till detta gevärsanslag bevilja allt för stora belopp. Man stöter ju så ofta, både som publicist och enskild person, på företeelser och förhållanden inom det militära området, som visa derpå, att — enligt hvad vi ju också alla redan kunna komma öfverens om — icke allt der är, som det borde vara. Genom en tillfällighet blef jag härom dagen bekant med en af de uppfinnare, hvarom grefve Hamilton i förmiddags talade så vackert och hvilka han med full rätt sade vara en heder för Sverige, som i det afseendet kan taga upp en täfning med utlandet med god framgång. Han berättade, att han för icke länge sedan, något öfver ett år eller så, haft en gevärsmo-
 dell att förevisa vederbörande här i Sverige i krigsdepartementet. Genom gemensamma bekanta vände han sig till medlemmar af den så kallade gevärskomitén. De kommo till honom vid olika tillfällen; och efter det de sett hans gevär samt gjort alla möjliga prof och undersökningar dermed, som kunde företagas så der att börja med, fick han det svaret: »Ja, men det här skjuter för fort; det går ej an för svenska armén att ha ett så snabbskjutande gevär som detta, ty i så fall skulle våra rekryter genast skjuta bort sin ammunition, innan de komma på lämpligt håll mot fienden.» Nu är det visserligen sant, att det kan förekomma, att rekryter skjuta bort sin ammunition något för hastigt; vi hade i förmiddags här i kammaren ett litet exempel på den saken; och jag tror icke, att den ärade representanten för Söderhamn tar illa upp, att jag erinrar honom derom. Emellertid tror jag och hoppas, att svenska arméns officerare skola ha sina rekryter i litet bättre ordning, så att de

*Angående
anslag till
anskaffning
af nya eld-
handvapen.*

(Forts.)

*Angående
anslag till
anskaffning
af nya eld-
handvapen.
(Forts)*

kunna inläras att icke på det sättet missbruka det vapen, de få i sin hand.

Det var dock i detta svar icke endast orden om rekryterna, som voro anmärkningsvärda, när det nu i alla fall gälde anskaffandet af ett snabbskjutande gevär, och hela denna gevärsförändring ju går ut på att skaffa Sverige ett snabbskjutande gevär, hvilket i alla arméer anses vara det enda tidsenliga. Uppfinnaren fick nemligen äfven till svar något annat, som jag ej tvekar att nämna här, nemligen att han borde göra en förändring med geväret; han borde ändra det till en karbin i stället, som kunde passa till kavalleriet, och sedan lemna den till Tyskland; *derifrån* kunde nog svenska armén komma att spekulera på det nya vapnet.

När man får höra sådant från personer, i fråga om hvilka ej alls kan betviflas, att de tala fullt uppriktigt, personer med anseende inom fackkretsar, tror jag, att man deraf får en ytterligare anledning att ställa sig tveksam gent emot dessa nya stora anslag.

Äfven ur den synpunkten, att jag måste hysa det djupaste misstroende till den nuvarande högsta krigsledningen, kan jag för min del icke underlåta att yrka, det detta anslag, såsom jag förut sagt, sänkes till det belopp, som föregående riksdagar bundit oss vid, eller 860,250 kronor. Jag ber alltså, mine herrar, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i siffran, som jag här antydt.

Herr Centerwall: Först måste jag, i motsats till den föregående talaren, säga det, att jag, ehuru liberal, för min del hyser förtroende till den högsta krigsledningen. Herr Branting talade om bortskjutet krut i förmiddags, hvilket från hans sida naturligtvis var obetaladt för gammal ost, men jag tror, att hvad han sjelf sade endast var löst krut, som icke kommer att inverka på kammarens omröstning; och jag kan således, utan att hafva blifvit sårad, lugnt sätta mig.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf propositioner först på bifall till utskottets hemställan och derefter på bifall till herr Brantings yrkande om det ifrågavarande anslagets nedsättning till 860,250 kronor; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under mom. a i tjugonde punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit att för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén af härför beviljadtt belopp å extra stat för år 1898 anvisa 860,250 kronor.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 120 ja mot 66 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Mom. b).

Bifölls.

Punkten 21.

Bifölls jemväl.

I anseende till den långt framskridna tiden uppsköts den vidare handläggningen af ifrågavarande utlåtande till ett kommande sammanträde.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. Larsson* i Mörtlösa under 2 dagar fr. o. m. den 1 instundande
och » *C. G. Bäckgren* » 6 » » » 1 » mars,

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

Riksdagens år 1896 församlade revisorers berättelse om granskningen af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1895;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik,

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående försäljning af den kronan såsom danaari tillfallna lägenheten Lilla Hyddan å Örebro stads område, och

n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Sundsvall af viss, statens jernvägar tillhörig mark;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 3, angående vissa ännu oafgjorda delar af tullbevillningen, och

n:o 4, i anledning af väckta motioner om ändringar i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 13, i anledning af väckta motioner i syfte att ordinarie domhafvande å landet må benämnas lagman,

n:o 14, i anledning af justitieombudsmannens framställning angående anställande af kommissionär hos justitieombudsmannen, och

n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser angående styrkande af hinderlöshet för ingående af äktenskap; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 1, i anledning af väckt motion om införande i flottningsstadgan af bestämmelse, att val af styrelse i flottningsförening skall inom viss tid anmälas hos Konungens befallningshafvande.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,11 på natten.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 2 mars.Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 nästlidne februari.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare borgmästaren Edv. Behmer tills vidare är af sjukdom förhindrad att delta i kammarens förhandlingar, intygar.

Norrtelje den 28 februari 1897.

Aug. Brandt.

Stads- och lasarettsläkare.

§ 3

Föredrogs för remiss till vederbörligt utskott Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition angående ändring i bestämmelserna rörande ett Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernvägsaktiebolag beviljad statslån, och begärdes dervid ordet af

Herr Ljungman, som yttrade: Vid remissen af denna Kongl. Maj:ts proposition skall jag bedja att få fästa uppmärksamheten på det ganska egendomliga förhållandet, att här föreslås dels ändring i lånevilkoren för en enskild jernväg, dels ock beviljande af ett *nytt* lån åt en enskild jernväg, utan att samma jernväg, för så vidt af propositionens innehåll kan dömas, erhållit eljest vanlig *koncession* eller skall vara underkastad alla de vilkor, som eljest i koncessionerna föreskrivas för enskilda jernvägar. Jag har ansett mig böra fästa uppmärksamheten på detta egendomliga förhållande, enär detsamma synes mig vara egnadt att skapa ett monopol för ett visst jernvägsföretag.

Herr Collander anförde: Jag kan icke förstå den siste ärade talarens yttrande, att här föreligger en ny jernvägsfråga. Det är fråga om att utlägga en redan befintlig bana till normal spårvidd från en smalare spårvidd. Det är naturligt, att det då icke kommer i fråga att söka koncession derpå, utan man ingår allenast till Kongl. Maj:t för att få utrönt, under hvilka vilkor banan kan få utläggas till normal vidd. Detta är tydligen icke alls något ärende rörande ny bana.

Jag anhåller att få yrka, det den kongl. propositionen måtte remitteras till statsutskottet.

Herr Ljungman: Ja, här står i Kongl. Maj:ts proposition, att det är fråga om ett *nytt* låneunderstöd, som ej må öfverstiga 620,000 kronor. Det måtte väl vara tydligt nog. Det är sålunda fråga om att utlemna en summa penningar af statens medel till en enskild jernväg utan att, för så vidt af propositionen kan dömas, denna jernväg skall vara underkastad *samma* vilkor som andra enskilda jernvägar. Det är endast detta förhållande, som jag ansett mig böra påpeka, emedan jag funnit det vara ganska egendomligt. Jag tager också för gifvet, att Riksdagens statsutskott, i enlighet med hvad vid föregående tillfällen egt rum, skall taga frågan i öfvervägande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt kammaren öfverlemlna den ifrågavarande motionen tillika med de i anledning af densamma nu afgifna yttranden till statsutskottet.

§ 4.

*Angående
begränsning
af tiden för
kammarens
aftonsam-
manträden.*

Härefter företogs till afgörande herr A. Hedins i senaste sammanträdet bordlagda framställning om tillägg till den för kammaren gällande arbetsordning i syfte af begränsning af tiden för kammarens aftonsammanträden.

Ordet begärdes af:

Herr A. Hedin, som yttrade: Herr talman! I enlighet med en från flera håll uttalad mening och åsigt skall jag få bedja att få på det sätt modifiera mitt förslag, att kammaren behagade besluta ett tillägg till arbetsordningen, att tills vidare gälla, af det innehåll att vid aftonplena icke må efter klockan tio företagas till behandling något nytt ärende, d. v. s. icke något nytt betänkande, något nytt nummer på föredragningslistan, och ej heller någon ny punkt i ett redan till behandling förevarande utlåtande.

Vidare anförde:

Herr Collander: Ja, det kan ju hafva många skäl för sig att söka förkorta aftonplena, som ofta bliwa svåra att uthärda, då luften här i kammaren är tung i följd af ljus och många människors närvaro. Men jag hemställer, huruvida det kan vara skäl att på detta sätt binda händerna på kammaren. Jag undrar, om man ej snarare skulle komma ur askan i elden. Vid många tillfällen, då det är brådtom eller ett ärende är af den omfattning, att dess behandling kräfver en längre tid, skulle det helt visst visa sig olämpligt att hafva bundit sig på förhand, i synnerhet till en sådan tid som klockan tio. Jag föreställer mig också, att om vid ett eller annat plenum, då kammaren blifvit ansträngd, en enskild hemställan göres till herr

talmannen, han skall tillmötesgå en uttalad önskan att vid ett sådant tillfälle förkorta sammanträdet.

Jag får för min del yrka, att i arbetsordningen icke måtte intagas hvad som här blifvit föreslaget.

Herr vice talmannen Danielson: Herr talman, mina herrar! Jag borde väl för min enskilda del tillhöra dem, som skulle önska, att qvällsplena icke måtte blifva så långa och tröttande, som det händt någon gång. Men om jag ser på ärendenas beskaffenhet och tänker på nödvändigheten att inom rimlig tid begränsa Riksdagens arbeten, så att vi må kunna komma härifrån och Riksdagen afslutas i laga tid, så kommer jag verkligen till den bestämda öfvertygelsen, att det skulle blifva mycket hinderligt därför, om man bifölle det framställda förslaget. Jag tror därför, att vi få sätta vår lit till talmannen, så att han i detta afseende pröfvar hvad vi kunna tåla vid. Och, som herrarne veta, förekomma ofta ärenden af den segslitna beskaffenhet, att det kan vara omöjligt att begränsa öfverläggningen, så att den ej pågår en rätt ansenlig tid. Detta är alldeles omöjligt att förekomma. Och om man skulle bestämma en viss tid, då sammanträdet skulle afslutas, kunde det lätt hända, att vi komma att uppehållas af obetydliga ärenden och få öfverläggningar om sådana dag för dag, hvarigenom äfven skulle förorsakas svårigheter vid behandlingen af åtskilliga viktiga frågor. Jag tror, att kammaren icke kan på förhand åtaga sig ett sådant band, utan fast mera att man bör låta öfverläggningen få den beskaffenhet, som ärendenas särskilda karakter betingar.

Jag hoppas, att vi ej må uppehållas här i kammaren längre tid än vi rå med, och då herr talmannen hör, att det i viss mån är vår önskan, att vi icke må behöfva hålla i allt för länge på nätterna, så tror jag också, att sammanträdena icke komma att fortgå längre än våra krafter räcka till. På detta sätt bibehåller kammaren den handlingsfrihet i detta afseende, som kammaren hittills haft.

Jag förenar mig med herr Collander i det af honom gjorda yrkande och hemställer sålunda om afslag på det väckta förslaget.

Herr Månsson: Jag är förekommen af herr vice talmannen och ber endast att få instämma i det uttalande, som han gjorde.

Herr Hammarlund: Lika med förslagsställaren anser jag, att det skulle vara ganska lämpligt att göra några inskränkande bestämmelser i arbetsordningen i det syfte han har föreslagit. Man behöfver blott taga hänsyn till luften här i kammaren för att finna behöfligheten af detsamma. Vi lagstifta här ibland om inskränkning i nattarbetet för vissa arbetare, minderåriga o. s. v.; då kan det icke vara för mycket, om vi också någon gång tänka på oss sjelfva. I den modifierade form, herr Hedin nu framlagt sitt förslag, nemligen så att man efter ett visst klockslag icke skulle få föredraga ett nytt betänkande eller en ny punkt i ett redan föredraget betänkande, tror jag icke de betänkligheter föreligga, som herr vice talmannen påpekat, utan synes det mig, som om man mycket väl kunde vara

*Angående
begränsning
af tiden för
kammarens
aftonsam-
manträden.*

(Forts.)

Angående begränsning af tiden för kammarens aftonsammanträden. med om förslaget. Dock förefaller det mig, som om klockslaget 10 vore väl tidigt. Jag skulle för min del vara med om förslaget, om det modifierades på det sätt, att efter klockan 11 icke skulle få föredragas något nytt betänkande eller ny punkt i ett redan föredraget betänkande.

(Forts.)

Herr A. Hedin: Jag vill endast erinra derom, att mitt förslag icke är egnadt att binda händerna på kammaren. En bestämmelse i arbetsordningen består, intill dess kammaren finner för godt att upphäfva densamma. Den består kanske i två veckor orubbad, och så upphäfver kammaren den för särskildt tillfälle så beskaffadt som det af herr vice talmannen berörda. Jag skall för resten icke hafva något emot, om det kunde hjälpa fram mitt förslag, att gå in på den af herr Hammarlund föreslagna modifikation, att han satte klockan 11 i stället för klockan 10. Men skulle ingenting af detta antagas, kommer jag väl vid ett eller annat tillfälle att finna mig föranlåten att göra den framställning, att herr talmannen behagade låta vid omröstningar så långsamt uppläsa förteckningen på kammarens ledamöter, att det blir möjligt för såväl ledamöterna af kammaren som för referenterna på läktaren att noggrant och med säkerhet anteckna de frånvarandes namn.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Min tanke i detta fall är, att vi tryggt kunna öfverlemna till herr talmannens bepröfvande, huruvida herr talmannen, då särskildt mycket arbete föreligger, anser nödigt, att kammaren en eller annan gång sitter längre än till kl. 10. Det är alldeles gifvet, att det ibland kan hafva ganska stor betydelse, om en fråga blir behandlad en eller annan dag tidigare. I vissa fall återigen har detta icke någon betydelse; men om en obetydlig fråga då blir uppskjuten och det blir lång diskussion derom en följande dag, så är det icke sagdt, att saken blir bättre utredd för det. Då man hör att meningarna äro delade, så att en vill sluta klockan 10, en annan vänta till klockan 11, tror jag vi göra bäst uti att öfverlemna saken till herr talmannens afgörande i hvarje särskildt fall. Man kan väl icke rimligen här komma och jemföra våra plenedagar med normalarbetsdagar i fabriker och säga, att, då vi stifta lagar för andra personer, vi också någon gång böra tänka på oss sjelfva. Vi sitta ju icke ständigt här i kammaren utan endast en å två gånger i veckan, och det är ej så många veckor vi sitta här om qvällarne. Vi kunna lugnt lemna saken åt herr talmannen; kammaren har ju sjelf att besluta i hvarje särskildt fall, när den vill åtskiljas. Jag vill därför för min del instämma i herr Collanders yrkande.

Herr Hammarlund: Men, herr talman, det är icke fråga om att sluta kl. 10 eller 11, utan endast derom, huruvida efter kl. 11 ett nytt ärende skall få föredragas här i kammaren. I fall ett ärendes behandling påbörjats $\frac{3}{4}$ 11, kan detta fortsättas, äiven om denna bestämmelse inryckes i arbetsordningen, till kl. 2 eller 3 följande morgon, om talmannen så vill. Det är endast fråga om, huruvida man

icke skulle göra den inskränkningen, att vi icke böra upptaga till behandling någon *ny* fråga så sent som kl. $\frac{1}{2}$ 12 eller 12 på natten.

*Angående
begränsning
af tiden för
kammarens
aftonsam-
manträden.
(Forts.)*

Herr Månsson: Men är det icke besynnerligt att besluta på detta sätt och binda händerna och bestämmanderätten för kammaren? Om man börjar ett ärende 10 minuter före 11, eller alldeles straxt före kl. 11, skulle man få hålla på huru länge som helst utan någon inskränkning af tiden, men ett nytt ärende skulle, äfven om det vore obetydligt, icke få föredragas efter kl. 11. Mig synes det vara rättast att öfverlemnna bestämmanderätten åt herr talmannen. Jag måste därför fortfarande yrka afslag på motionen.

Herr vice talmannen Danielson: Herr Hammarlunds förslag tycks mig verkligen icke hjälpa upp saken mycket. Då det fattas 10 minuter i det klockslag, som är bestämdt, hvad hindrar då, att några talare upptaga tiden dessa 10 minuter och så förhindra påbörjandet af ett nytt ärende? Det händer ju emellanåt, att den ene är bjuden hit, den andre dit, och det skulle då, om någon ville hafva en frågas behandling uppskjuten, vara nog med att stöta på någon och säga: »Var så god och styr om, att detta ämne icke förekommer i qväll.» Men jag tror icke, att det kan gå an att hafva bestämmelser, som möjliggöra sådant. Hade herr Hammarlund föreslagit kl. 12, då hade det ej varit samma dag utan dagen derpå, och det hade varit en annan sak.

Jag yrkar fortfarande afslag på motionen.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Herr talmannen gaf propositoner *dels* på bifall till herr Hedins ifrågavarande framställning med den deri af herr Hammarlund föreslagna ändring och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår gjord framställning derom, att i arbetsordningen för Andra Kammaren skall intagas bestämmelse, att vid aftonplenum ej må efter kl. 11 företagas till behandling nytt ärende, vare sig nytt utlåtande eller ny punkt i ett redan föredraget betänkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda framställning.

Omröstningen visade 130 ja mot 57 nej; och hade framställningen i fråga sålunda af kammaren afslagits.

§ 5.

Vid föredragning dernäst af Riksdagens år 1896 församlade revisorers berättelse om granskningen af statsverkets jemte dertill lörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1895 anförde:

Herr Zotterman: Som kammaren behagade erinna sig, kom det, då i fjol revisionsberättelsen efter statsutskottets betänkande förekom här inom Andra Kammaren, att utspinna sig en ganska liflig diskussion rörande förhållandena vid Tomtebodå. Genom den berättelse, som då förelåg, hade till Riksdagens kännedom kommit, att genom ett af dåmera aflidna enkefru Erika Karolina Nyberg, född Söderberg, den 28 april 1886 utfärdadt gåfvobref till institutet öfverlemnats en gåfva af 90,000 kronor. Enligt testamentets föreskrifter skulle denna fond användas till att med verktyg och arbetsmateriel utrusta från institutet utgående elever. Derjemte skulle åt ute i landet boende blinda understöd lemnas från samma fond. Slutligen föreskrefs af gifvarinnan att, så länge hon lefde, hennes namn icke skulle få offentliggöras såsom gifvarinna. Riksdagens revisorer hade funnit att med anledning af den sistnämnda bestämmelsen fonden ända till år 1894 behandlats såsom en hemlig fond. Följaktligen hade icke någon redovisning eller något slags kontroll af denna fond egt rum från det gåfvobrefvet utfärdats och till år 1894, eller till slutet af samma år. Med anledning deraf, upplyste statsrevisorerna, begärde desse att få del af fondens räkenskaper, och, sedan delgifningen skett, funno de full redovisning för år 1894, men för de öfriga åren ingen sådan. Alla verifikationer för dessa år voro bortkomna, det fans inga verifikationer till räkenskaperna. Med anledning af revisorernas härom gjorda anmärkning infordrade Kongl. Maj:t styrelsens för institutet förklaring, eller, såsom det hette, utlåtande, och i detta utlåtande, hvilket afgafs af en direktion, som var ny och som således icke varit med under den tid, hvarom här är fråga, förklarade denna sig icke kunna åstadkomma någon fullständig redovisning, men uttalade sin förvissning derom, att de utanordnade medlen samvetsgrant utbetalts för afsedda ändamålet. Statsutskottet, till hvars behandling detta ärende öfverlemnats, hemställde i sitt utlåtande n:o 41, § 15, att på anförda skäl, vid hvad som förekommit skulle få bero. Första Kammaren biföll den 25 april detta statsutskottets utlåtande. Denna kammare återigen antog den 27 april enhälligt, utan votering, men efter en allvarsam diskussion, ett förslag om förkastande af detta utlåtande och beslutade en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om fullständig utredning i frågan. Nu föreligger 1896 års revisorers berättelse, och om herrarne behaga se efter på sid. 380, så befinnes, att revisorerna anmält, det den begärda redovisningen ännu icke kunnat åstadkommas, och se vi på sid. 553, finna vi der styrelsens förklaring — eller utlåtande — och i detta utlåtande gör styrelsen ingenting annat än refererar till hvad som skedde 1895 genom revisorerna och år 1896 inom Riksdagen. Dermed synes mig denna fråga hafva kommit in i en återvändsgränd, ur hvilken den måste på något sätt komma. För min del vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att då

Första Kammaren låtit bero vid den utredning, som gifvits, men Andra Kammaren fordrat fullständig sådan, kamrarne fattat så sinsemellan stridiga beslut att — hvilket också statsutskottet i sitt memorial n:o 72 sid. 6 anmält — de ej kunna sammanjemkas, och därför synes det mig, som om Riksdagens afgörande i frågan ännu icke gifvits; frågan står således och väntar på sin lösning.

Derjemte vill jag fästa uppmärksamheten på, att det icke är direktionen, som klandret träffar, och att således det utlåtande, som infordrats från direktionen, efter min uppfattning icke bör utgöra mätaren eller normen för bedömandet af denna fråga. Det har vexlat direktioner under tiden, det har vexlat räkenskapsförare också, af hvilka ingen är skyldig, men den, som klandret träffar, är kvar, nemligen institutets direktor, och det är af honom, som förklaring bör infordras.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att med den känedom, som jag fått i denna fråga, härmed, innan ärendet remitterades, uttala denna min uppfattning. Och jag skall med den rätt, som jag anser mig genom grundlagen gifven, så snart jag hinner, genom en motion framställa ett bestämmt yrkande i frågan. För den händelse frågan emellertid dessförinnan skulle komma under förberedande behandling inom utskottet, har jag velat uttala mig i den riktning jag nu gjort.

Herr A. Hedín: Det är med den allra utomordentligaste förundran jag på denna föredragningslista har läst, att »Riksdagens år 1896 församlade revisorers berättelse om granskningen af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1895» redan en gång blifvit af kammaren bordlagd. Eftersom kammaren icke haft något sammanträde sedan förliden lördagsafton, skall således bordläggningen hafva skett då. När jag aflägsnade mig från kammaren klockan en qvart öfver tolf på natten, fans likväl icke ett enda exemplar af denna lunta utdeladt på våra pulpeter. Jag vet icke, om något exemplar händelsevis kommit talmannen till handa, men hvad jag vet, är att till ledamöterna i öfrigt denna berättelse utdelades här på söndagen. Således skall emellertid en bordläggning af detta ärende hafva egt rum i lördagskväll något efter midnattstid under då rådande sorl och upplösningstillstånd, då man naturligtvis har mycket svårt att höra, om sekreteraren läser upp något till bordläggning. Detta är från alla sidor sedt ett fullkomligt otillbörligt förfarande, mot hvilket jag på det allra bestämdaste protesterar, under uttalande af den förhoppning, att ett sådant förfarande hädanefter icke vidare må förekomma.

Jag har sett många exempel på — jag hoppas, att den tiden nu är slut — att ordföranden i statsutskottet har, isynnerhet mot sista slutet af riksdagen, bedrifvit den politiken att framsuggla bordläggningar af statsutskottsutlåtanden, som ännu icke blifvit afgifna, än mindre hunnit komma in till denna kammare, om också tilläfventyrs beslutet i statsutskottet varit fattadt och man der haft en skriftlig formulering af detsamma. Jag har vid många tillfällen hindrat dylika skauliga manövrer, som i många fall skulle föraledt,

att kammarens ledamöter icke blifvit i tillfälle att taga kännedom om t. ex. gemensamma voteringspropositioner, förr än snart sagdt i samma ögonblick, då man skulle skrida till votering.

Här föreligger icke någon fara, men om ett obehörigt tillvägagående får inrota sig, så kan det komma att användas i andra fall, då man genom öfverraskning vill hindra kammarens ledamöter från att taga kännedom om hvad de skola gå att i nästa ögonblick votera eller besluta om.

Jag inskränker mig för denna gång till en protest. Men det är visst, att det icke skall stanna vid en protest, om jag får upplefva ett sådant tillvägagående en gång till.

Kammaren beslöt hänvisa den ifrågavarande berättelsen tillika med herr Zottermans i anledning af densamma afgifna yttrande till statsutskottet.

§ 6.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

statsutskottets utlåtanden n:is 25, 26 och 27;

bevillningsutskottets betänkanden n:is 3 och 4;

lagutskottets utlåtanden n:is 13, 14 och 15; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1.

§ 7.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *O. Persson* i Rinkaby, hvilken nu aflemnade en motion, angående sådan ändring i grundlagarne, att statsrådsledamot ej må vara riksdagsman.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 155, begärdes på bordet och bordlades till nästa sammanträde.

§ 8.

Justerades två protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *O. V. Vahlin* under 8 dagar från och med den 3 dennes.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och bankoutsutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och

fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeands-holmen af riksdags- och riksbankshus, samt

bankoutskottets memorial n:o 3, angående afskrifning af osäkra fordringar vid åtskilliga afdelningskontor af riksbanken.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,18 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
